

המזכיר

עתו שבועי

ככל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת .....

החפץ לקנות ע"ה המצפה עם
ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:

לשנה	7 כתרין
לחצי שנה	3.50
לרבע	1.75

באשכנז:

לשנה	8 כתרין
------	---------

ביתר הארצות:

לשנה 11 כתרין — 9.50 פראנק.

ע"ה "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הוכרות לנפשיים
לפי גודל השטח.
ברכה מ"ט חצי כתרין. בראש הליון
שני כתרין.
גליון בודד 12 קדר.
מכתבים בלתי חפשיים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נדפסו, לא יושב למעלה.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
מקומו הקודם.
האדרסה לבית המערכת ולארטיסטיסטריה:
"Hamicpe"
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 16 Lutego. 1906.

גליון ז

הראשון ב"א שבט ה'רס"ו

עד שנת 1867 היו הפולנים שנואי נפש הממשלה והרותנים היו החכימים בעיניה, עד אשר עלה בידי אציל פולני אחד להלשין על האחרונים, שהם נוטים לרוסים, ואז נהפך הגלגל? הודעו כי בשנת 1848 נתנה הממשלה לעמי אוסטריא זכות בחירות כללית ושוה כמעט כאותה מדה שתתן עתה; ועוד יתרה עשתה או הממשלה, שנתנה לעם הזכויות הנ"ל בלי בית-אדונים, ואחרי עבור חדש או שני הדישים הוסיפה לבית-התחתון עוד בית-עליון, אבל ע"י בחירה הפשית, כדמות ותכנית הסנאט באיטליא ובדומניא; אולם אחרי עבור שנה אחת נמלה מיד העם את כל הזכויות? השם איש את לבו לכל זה? לא! האנשים אשר ראו או בעיניהם וישמעו באזניהם את כל הדברים האלה תמו מבלי השאיר לנו כל זכרון, יען כי עשו שלום עם עולם העשיה ולא רצו למסור את נפשם בשביל רעיונות, אשר אין להם כל תקומה רק בעולם האצילות, ומעט מהלוחמים או בעבור טובת האנושות וזכויותיהם באמת ואשר הצילו להם עוד שכיב אהבת-אדם ולא כרעו ולא השתחוו לראקציא, ואשר ראו חוב קדוש לעצמם לשמור את רעיון החפש לדור אחרון, הברחו להתפור ולנוס לכל ארבע רוחות הארץ ויסופו ואינם. ובספרי דברי הימים המאושרים מטעם הממשלה לבתי הספר לא נמצא מכל זה שמץ דבר, כי היא בעצמה, אשר נתנה מקודם את כל הזכויות הללו, דאגה אחרי כן לעקור ולשרש זכרונותיהם מלבנות העמים. ידוע לכל איש נבון, שכל ותרנות הממשלה לטובת העם, אשר לא תבא מהתפתחות פנימית

לעצור בה להתבצר, לעמוד נגד האויב. הדברים האלה המה ראשית יסודי תכסיסי מלחמה, ואוי לה להממשלה, אשר תחטא בנקדה קטנה נגד הסדרים האלה!

גם אנחנו יהודי גליציא יצאנו עתה שלא כרצון לשרה מערכת הלאומים; גם אנחנו הננו במלחמה, אך היש לנו תבנית-מלחמה? היש לנו מרכז, אשר ירכז ויאחד את כל הכחות לראות את הנולד ולעמד הכן למלחמה? היש לנו מצביא, אשר דבריו נשמעים ואשר ידע לצוות מה לעשות? אבל לא רק אלה יחסרו לנו, כי אם כל כלי מכשירי המלחמה ואפילו אנשי חיל פשוטים אין לנו. אבל נחזור לענין הראשון, לשאלת-התכנית: אשאלה את פי הצועקים: העלה עוד לפני חצי שנה על דעת אחד מהם להבין ולהשביל אל הבתות המדיניות, אשר משלו עד הנה באימפריאליזם-היהודי אירופא? הודעו את ההבדל הרב, אשר בינה ובין? הנתן איש אל לבו, להבין את ההבדל בין בית המחקקים בארצנו ובין זה שבארצות אחרות? הנתן איש אל לבו לדעת, כי לא רצון העם לכד לו פה את תקון סדר הבחירות? היכינו את הסכה, אשר נרמה, שואת הממשלה בעצמה, שלא התה עד הנה מפני כל, לאמר בפמבין שהעמים אינם כדאים עוד לזכות בחירות כללית ושוה, תשתדל עתה בשביל זכויות העם? השכחו, כי בימים אחרים נפלו חללים מבעלי דמונסטראציא בשביל תקון הבחירות, ועתה, כאשר רצו כזה במקום הנכונה, להכריע נגד האלטרנטיבה באונגריא, יכלו המפגינים להפיק זממם? הודעו, כי

הינדא כהן
מאורשים
בוטשאטש.
פשמיי-של.

ואם לאו?

כתבנו מהאות, אספנו אספות, שלחנו מלגרות, קראנו הידד; האהיה כרוכל, לחשוב כל מה שעשינו ומה שלא עשינו מיום שעלתה שאלת תקון סדר הבחירות על שלחן בית מועצת הממלכה! למשאות ודרשות לא הניחו לי ב"ה מקום להתגדר בו. לא זאת מנמת המאמר הזה; כי לא להתוכח עם המתבוללים אני חפץ ולא -- מוכן מעצמו -- לצרד בזכותם אני בא. אנכי רוצה לדון רק על דבר אחד, אם יודעים אנחנו מה שעשינו עד עתה ומה עלינו לעשות לעתיד. עלינו לרדת לעמקה של הלבנה בדעה מיושבת, במח צלול ורוח קר. עלינו לדעת בראשונה בדרך כל העמים בני תרבות, אשר יתעתדו בימי השלום לימי המלחמה: יצברו כלי נשק יסדרו מערכות, ימנו פקידים, ימדו את הארץ, יבנו מבצרים, נשרים ודרכים, ירשמו תכנית וסדר המלחמה, ירגלו ערות ארץ האויב, יכינו מזון וצדה לצבא וידאנו גם לנסיגת אחר וכו' אשר נסמן הדרך אשר בה ילכו לקראת האויב להכותו, כן הכל ערוך ומתוקן בשביל החיל הטפה, באיוו דרך יסוג אחר או ינוס, וכמה מן המערכות ישארו על שדה הקרב, לעצור ביד האויב, עד אשר יצלה ביד הנסים לבא אל מקום בטוח בלי ערבוביא ובלכל הדעת, ויוכלו

הנשמה. ובכל זאת ישנם גם פה רגעים המביאים לידי צחוק. אמנם הצחוק הזה איננו צחוק רגיל, המתעורר לרגלי איוו מהתלה או דבר מבדח, אל צחוק ממין זה אין לו כל יחס. הצחוק הזה הוא כאשר יאמר האשכנזי, גאלגנ-הומאר" או כמבטא הסופר הרוסי גאגאל "שחוק של דמעה". המונות אחדות מעין אלה הנני חפץ להעביר עתה לפני הקוראים:

בבית קטן ונמוך של איזה יהודי עני, מתהוללים בהריצות יתרה יחפים אחדים. הם משכרים והורסים את כל הנמצא בחדר, קורעים את הברים והבסתות עד כי חלל החרר נתמלא נוצות. ראש הפרועים יושב לו במנוחה, בהרחבת דעת יתרה על הרצפה וינעל נעל, שמצא שם. "הודה לאל! הנעלים ממש כמו שנעשו לרגלי. אבל איה הנעל השני? הוא מחפש בכל הפנות והנעל איננו. הוא מתמלא חמה עזה, ובהשליכו את הנעל הצדה הוא קורא כבעם: וואט זשיד קאשעניק! נאראטשנא ווטאקאו סאפאג ספריאטאל!" (הנה יהודי נובל, כבונה הצפין את הנעל השני.) וכעל הבית הנחבא מאחורי התנור שימע את הקללות והגדופים המתפרצים מפי ההולל הנכונה, ועוצר את נשימתו, לכל יורע מקום מחבואו ליחסים.

נאָלמו גם צפּרים.
לכלי הפריע השתקיה.
ופתע בין עפאים
נישבת רוח זקה
והוגה היער נקאים
בקיל דממה נקיה:
"העוד ישובו בני
שעובוני מדור הורים...?
היקחו עוד מאילני
לזים כנורים...?"
א. לאדיער.

שחוק של דמעה.
(שרוטטים ורשימות מימי הפרעות בכרדיטשוב ע"פ ער ראה) פרעות! היש עוד דבר מבהיל ונורא מזה? האיש, שראה בעיניו יום עברות כזה, כודאי לא ישכחהו לעולם. עמק עמק בלבו יחרתו המעשים הנוראים, התועבות המרגיזות הקורעות את הלב ואוכלות את

פיריטון.

ראש השנה לאיגנות.*

ננוח אור יקרות
וד משמי רקיע
ועומד זקן-יערות,
לבנון, בתפלה שקוע.
וקביביו שפוכה דומיה,
דומית קנ רוממה,
באלו כל הבריאה
שותקת בתדרת-אימה.
וקראשי נקעות וקרים
בנוחת-יה עמוקה.

(* מפני הרר השיר הנארר הזה, שאחד לבא ומפני כבוד מחברו הפיסן הנכבד הננו מדפיסים את השיר באחור זמן. המערכת.)

— הציר שמיין הביא עוד הצעה, לדרוש מאת הקיסר, למחול על מלכותו באונגריא, המביאה נזק לאוסטריא. ידוע שמפלגת האשכנזים הקנאים רורשת גם שימחול על גליציא ובוקובינא, דלמציא ובוסניא וקץ תאותם הוא, לספח את אוסטריא האשכנזית עם ביהם ומורביא במלכות אשכנז.

המבוכה באונגריא. ביום י"ט לחדש זה יבטל הקיסר את מועצת הממלכה ע"י קומיסר מיוחד, שיפקידה לזה, הוא הגנרל נירי, שהיה מניסמר לחיל המדינה בימי מיסא. אחריו כן ישא ויהן המושל עם שרים מחוץ למפלגות, להפקידם בראש הממשלה ואם יצליח להקים מניסמרים חדש יפקוד בחירות חדשות. בזה לא יעשה אף צעד אחד הלאה להשובת השלום, ובכל זאת אין המושל חפץ למשול על הארץ כיד חזקה, בלי באי כח העם, שאינם רוצים בשלום. יש להתפלא על ארך-רוחו.

המהומות ברוסיא. הממשלה מוסיפה להשמיר, להרוג ולאבד את כל המורדים הנופלים בידה בלי דין וחקירה ודרישה. לתתם ככלא ולהעמידם במשפט אי אפשר, כי רבים הם, על כן צוה המניסמר דורנבו להצמיתם בלי כל משפט, פן תאבד מלכות רוסיא. והתחלה הזאת להשקיט את הארץ מועילה בזפת על תבערה. העם מהמרמר ורוח המרידה מתפשט ביחוד בקרב האכרים ויש לשער, כי בימי האביב התפרץ מרידת אכרים כללית. רבים מבעלי האחוזות הגדולות לא זרעו בשנה הזאת מפחד האכרים ורעב כבד נכון להתחולל. גם זה יביא את האכרים בקהל המתפרצים. המורדים עובדים עתה ביחידות ולא בצבורי. בפטרבורג, בווארשא, בניאליסמוק ובמקומות אחרים התפוצצו בומבות. רבים נקרעו לגזרים. בסכסמפול ירתה אשה על האדמירל משוקנין, מצביא האניות בים השחור ותפצעהו, חייו בסכנה. במדינה מרבים לרצוח את פקדי הפוליציא. רוח המרידה מתפשט גם בפלינדג, כי מנתה עליה הממשלה נציב מהשמה הישנה. בפטרבורג ובאדסה התנפלו אנרחיסמים על בנקים, לגזול כסף.

אספת מלאכי הממרכות באלגסירס. זה שני שבועות יושבים מלאכי כל הממלכות הגדולות בעיר הקטנה אלגסירס בספרד הדרומית, להועץ על עתידות מארוקו. ע"פ ברית בין אנגליא וצרפת נמסרה הארץ הזאת בידי צרפת, לעשוה שם במיב בעיניה. ומפני שהדבר נעשה בלי דעת אשכנז החושבת עצמה לנכרת ממלכות הפר קיסר אשכנז את חפץ צרפת ויבטיח מחסו לשלטן מארוקו. כידוע היה קרוב הדבר שהתפרץ מלחמה בין אשכנז וצרפת בגלל הסכסוך הזה. כעמל רב באו הממלכות לידי פשד, שיתקבצו מלאכי כל הממלכות לדון על גורל מארוקו. לפני

בעזרת העם. יהיה הדבר כמו שיהיה — הממשלה והאצילים נצרכים איש אל אחיו, וכאשר רק יגמר הדבר תהיה תמיד יד הגדולים על העליונה. במלהמת המלך נגד הפראנד בצרפת 53—1648 עמד העם על יד מלכו נגד הגדולים וינצח אותם בעזרתם, ואח"כ עזבה הממשלה את עבדיה הנאמנים, והגדולים לקחו אח"כ מהם את נקמתם. כן היה בכל הארצות ובכל הזמנים וכן היה גם אצלנו, וקרוב לודאי, שהסכסוך עם מלכי הבאלקאן יכריח את הממשלה להשלים עם אצילי אונגריא ולעשות כרצונם.

(עוד יבא.)

ד"ר יוסף מנחם זינריך.

ענינים מדינים

שונאי אוסטריא. כבר אשר יקרבו הימים, אשר בהם ידון הפרלמנט האוסטרי על אדות תקן סדר הבחירות כן יגדל חרון אף אלה, אשר זכות העם הזאת היא כעשן לעיניהם. ביום ג' שבוע זה בא הקצף הזה כמועצת הממלכה לידי התגרות בקיסר עצמו. מפלגת האשכנזים הקנאים הציעה, הצעה נחוצה, לדרוש מאת הממשלה, להכניס הצעת חוק, להפריד בין צבא אוסטריא וצבא אונגריא, בלומר חלוקת המלכות, בחפץ המאדיארים. ובשעת הכשר הזאת הטיח הציר שמיין דברים בלפי הקיסר ותהלוכותיו בפוליטיקה. כל השומע הכיר, כי הדברים הקשים הם מענה על תקן זכות בחירות שוה, שאין רוח האשכנזים נוחה ממנו, כי יאבדו את יתרונם, שהיה להם עד כה. ראש המניסמרים בארון גאווש העיז להגיד זאת בגלוי. ויקם שאון נורא בבית. קנאי האשכנזים חרפוהו כאחר הרקים ולא נתנוהו לדבר. אל שונאי אוסטריא אלה נלוה הציר המשבי גראף שטרנברג, אשר כל עבודתו בפרלמנט מצמצמת המיד כחרוף וגדוף בלפי הקיסר ומשפחתו. גם עתה לא אבה להחמיץ את עת המצוא, לקחת חבל כובח כזה הנעים לו מאד. ברכוים מוכנים לכל הסביר, כי אוסטריא ירדה מגדולתה בחטאי המושל ויביע את קצר-רוחו בארך ימיו. "כל ממלכה תעלה בימי מושל אחר ותהרד בימי מושל אחר" שטרנברג כמנח, כי אוסטריא תעלה בימי המושל הבא (יען אשה משבית לקח...) והצירים הקונורוטיבים והפולגים החרדים המיד לכבוד המושל הקשיבו בנחת רוח דברים כאלה. הם אוהבים את המושל רק בשיש להם ללקק עצמות תחת שלחנו. וזכות הבחירות לעם הוא עצם קשה להם ואהבתם נהפכה לשנאה גלויה.

השמועה אל אונה, כי פרעות התחוללו בעיר נגד היהודים, ולא התנפלות פתאומית היא, כי אם "מלחמה של מצוה". הנוצרים מספרים ע"ד נער נוצרי, ששחטוהו לצורך דתם ועל דבר כמר שנהרג... ויתרוצצו בקרבה שני רגשות: "האלך עמהם להכות ביהודים? מה לי ולהם? הן זה כשלשים שנה, אשר אני מבירה בהם ואוהבת אותם בקרובים חביבים ויקרים. — אבל הכמר הנהרג?... הנער השחוט?... וכדגע תצא החוצה, הצמלב ותשליך אכן כחלון בית יהודי, ואחרי כן תמהר הביתה ועושה את עבודתה בתמימות, כמו לא קרה דבר. היא שקמה ושכעת רצון, כי יצאה ידי חובתה נגד אלהים ונגד האנשים!..."

בידוע שוחחו על דבר פרעות ימים אחדים לפני התחוללם. יהודי נכבד ונגיד קצת, היה עסוק בעת הזאת בבית הנתיבות של מסלת הברזל, ויהי בטוח כי היחפים יבקררוהו, וביתו וחנותו הסמוכים אל בית הנתיבות עומדים בחזקת סכנה, ואף כי במח במכידיו הנוצרים, בכל זאת לא נח לבו ויחשב תחבולות מה לעשות? כאחרינה מצא תחבלה טובה. בביתו נמצאו שני חדרים קטנים ריקים, אל החדרים האלה הביא את הרהיטים החשובים, בגדים, פסנתר, בלי-כסף

רק מסכה חיצונה, אז היא תלויה באויר ועתידה לנפול אפילו ברוח מצויה, המנשב ממקום אחר, כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם כן הוא, מי זה לידנו יתקע, שאם יעשו המדיארים, לאמר: האצילים באונגריא, שלום עם ממשלת אוסטריא ויתנו תנאי מפני מוכתם הפרטית וטובת הכריהם התקיפים והמושלים באוסטריא, לכטל את מחשבת בחירות כלליות ושוות, אם לא יעשה רצונם? ואז לא רק תכטל, כי יאם תפחד. — אמת היא, שאנחנו רואים עתה התעוררות עזה בכל המפלגות של עמי אירופא ושל אוסטריא בפרט; אבל מי פתי להשוב, כי תהלוכת העולם תעשינה כרצון העמים, וכי יש לעם רצון כביר חזק ומתמיד, וההיסטוריה לא תטפה על פניו? מה היתה אהרית מרידת אנגליא הגדולה אחר כל נצחונות המורדים בשנות 60—1625 ומה היה סוף תקופת 1789 ותקופת 1830 ותקופת 1848 וסוף המרידה בספרד בשנות הששים למאה שעברה? ומה היא סוף המרידה בימינו ברוסיא? הנוכל לבטוח בגבורת העם ורצונו? מי איננו יודע, שמעולם לא נעשתה מהפכה לתהלוכת העולם רק בכח והתעוררות איזו אנשים מצוינים מתי מספר, אשר מסרו את נפשם בשביל היות ורעיונות לטובת המין האנושי? והמין האנושי הזה היה נכון אחרי כן, להשמיר את אוהביו ולקבל על עצמו עול הגלות מחדש, אם המושלים הבינו מצד אחד להראותו את גדלם ואת ידם החזקה, ומצד אחר לפתותו ולפיסו בדברים של הבל, כאשר לראובן לבנו עינינו רואות את האמת המרה הזאת גם ברוסיא. ואם נביט על התנועה העממית הנוכחית בארצנו מנקדת המכט של תורת הנפש ושל דברי ימי העולם, אז לא נוכל להחליט ולאמור: "אוסטריא מכרחת", למען תוכל להתקיים, להשנות לממלכה-עממית, או לא תהיה". עד עתה ראינו, שכל תקף הממשלה יסודו רק בריב העמים, שלומה נוסד רק על המחלקת. המחלקת היא הנותנת כח לתקיפים להכניע את העמים עבדיהם; ומי פתי להאמין באמת, שהמה ידחו בשתי ירים את האמצעי האחד, אשר בו יבלו לקנות להם את שלום עצמם, ויבקשו את שלום העמים עבדיהם! לא אחי! האצילים התקיפים, בעלי ההון, המה בעלי ברית טבעיים של הממשלה; ואם עתה היא עומדת ע"פ מקרה במחלקת עמהם ודורשת זכיות העם, זה הוא דבר בלתי טבעי, ובטח הסכה איננה מפני יראת העם, שהיא יראה, שהעם יקח לו את זכיותיו בחזקת היר, להממשלה מטרה אחרת, והוא: לבנות את האצילים תחת רצונתה. ועתה יש לפניה שתי דרכים: או להתפשר עם האצילים ולעשות להם כאות נפשם או לנצחם

יהודי סוחר היה עסוק מאד. כל היום לא נחו רגליו וירץ הנה והנה. בין כה והצללים נמו ויהי ערב. ברחוב הווילנאי נשמעה כבר היריה האחרונה, היא התקיעה האחרונה לפני נעילת הפגרום. היהודי ממהר לדון הביתה, מנשם את רוחו בכבדות. עיף ויגע כל עוד רוחו בו הוא בא הביתה, לראות את הנעשה שמה... והנה לגדל המהונו הוא רואה, כי בחדר-משכבו שוכב לו סרוח על מפתו איוואן רבנו בעליו המלכלכים. מה זאת? משתומם הסוחר. אך כרגע הוא נזכר ומבין את פירושו של המחזה המזור הזה. אל נכון היום הוא "זמן חרותנו" או "בלו שלו" לאמר: עתה הזשיר וגם מפתו לי המה. ומה לו לעשות? להעיר איש נכבד כזה ביום עברות לא ירהיב הסוחר עון בנפשו, ירדם לו מעט, הלא עתה — איוואן הוא האדון. ובלאט הוא יוצא מן החדר ועל בהנות רגליו יצעד, מתירא הוא, פן ייקץ איוואן ויגדפוהו על שהפריע אותו משנתו...

בבית יהודי אחד משמשת אומנת נוצרית זה בשלשים שנה, וכבר נתגדלו על ברכיה שני דורות. היא שבעת רצון מאדוניה, וגם בעליה אינם מלינים עליה. את בני הבית תחשב לקרוביה... ופתאם הגיע

גם המפלגה הזאת, נוכחה לדעת, כי אך במפלגות ובארגוניציות שונות תבוא תועלת להתכלית המבוקשת, ותרשה ליסד ארגוניציות קטנות ושונות בתוך האר-גנוציה הכללית, אשר מלבד המטרה המשתפת יש לכל אחת עבודה מיוחדת, לטובת אנשי המפלגה הזאת. הנסיון הורה, כי המפלגות לא היוקו לציונות, אררבה הביאו ברכה, כי העבודה התחלקה ובל אחד עובר כמקצוע המיוחד לו לטובת הכלל והציונות הוכל להתפשט בכל חוגי עמנו וכל אחד ימצא מקומו. מלבד הארגוניציות הכלליות הגדולות, „מזרחי“, „פוי“צ“ „קולטורים“, „פוליטיים“ ישנו עוד מספר הגון של ארגוניציות קטנות, העומדות תחת חסותם של ועדי הארצות או הגלילות, כמו: הסתדרות האקדמיים, הסתדרות הסטורנטים, הסתדרות הפועלים הצעירים, הסתדרות עוזרי המלמדים ועוד עומדות להוסר ארגוניציות כאלה. רק הבחורים התלמודיים, העוברים בתנועה הציונית, מפורים לכל רוח בחברות שונות, בלי תכלית ומטרה מיוחדת, אעפ“י שיש להם אינטרסים מיוחדים, הרורשים שימת לב ושאפשר לעסוק בהם רק בארגוניציה וכעבודה משתפת. מדוע לא יסתדרו גם הם למפלגה מיוחדת, לעבור לטובת עניניהם? מדוע יגרע חלקם מחלק עוזרי המסחר, ועוזרי המלמדים? הלא תרעו בלכם איזו מעצורים, איזו מכשולים שונים, יש לכם, ככואכם לעבוד את עבודת הקרש לטובת עמנו וארצנו. מדוע לא התקבצו בארגוניציה, נגר כל איוב ואורכ, להלחם בהתאחדות הכחות? — התעוררו אחים, יסדו ככל עיר ועיר הברות שג בחורים עוסקים בלמור, בשם „השחר“ (עלשם השחרות) ובקרב הימיםנקרא לקונפנציה כללית, אשר בה נועץ ע“ד פרטי הסתדרותנו, ע“ד הפרוגרם וכאלה. כבר כאתי כדברים עם בחורים מערים שונות כגליציא ויכטיחוני לעבור לטובת הרעיון הזה. להסתדרותנו לא יהיה שום ערך פוליטי, כ“א חנוכי, כמו: לסדר את סדר הלמוד התלמודי על יסוד השכל וההגיון הישר, ליסד קורסים בעברית, להסמוריה כללית, ליהרות ולמרעים שונים על יסוד לאומי. גם היה ראוי לפי דעתי, שהסתדרות כזאת, תהיה תחת חסות „המזרחי“. אבל בפרטים עוד נתישב. עתה התאמצו ככל הערים ליסד חברות. החפץ כיסוד חברה יפנה אלינו ע“פ האדרסה שלמטה ונודיעהו את הפרטים ע“ד התקנות או נואמים ואורגניזטורים. אנחנו יסרנו כחברתנו לשכה לצורך זה ומנינו אנשים מכשרים, אשר יתעסקו כזה כשקירה.

רישא בשם חברת „השחר“ משה וויצענפעלד.
 Agitations Comitée des Vereines „HASCHACHAR“,
 zu Händen des Herrn
 Majer Erteschik, Rzeszów, ul. Sandomierska

מכתבים מערי המדינה

לכוב. האגדה מספרת, כי כשכת הנאון בעל נז"כ על כסא רכנותו בפראג התייצבה לפניו אשה מנשי הגבירים, לשאלו שאלה חמורה כאי"ה. האשה הרכתה להקניט את הרב עד כי גערה בה ויכנה אותה „חצופה“. האשה הכיאה את הרב בפלילים. הרב הודה על האשמה והשופט קנסהו לשלם חמשה שקלים קנס. הרב הוציא מכיסו עשרה שקלים ויהנם לשופט. למה כפלים? שאל השופט. כי נוכחתי, ענה הרב, כי האשה התוכעת היא כאמת חצופה. הציונים, הנלחמים ככל עזו בער עמנו כמתבוללים וכופרים ויקראו להם נפנים וחצופים, המה ככחינה הרב כנו"ב וראש קהלת לכוב הכיא אותם כפלילים. הוא תוכע את חברות הציונים לפני נציב המדינה והפוליציא והאחרונה תחרוץ משפטם לענשן, כי רק חברות מריניות רשאות להגיד ככתב לכונגדים כעמם את אשר עם לבכן ולא חברות של ספרות וקולטורה. הציונים הנתבעים ישלמו עתה תחת חמשה — עשרה שקלים קנס וישבו ויאמרו מה שאמרו. החברות הציוניות כגליציא שלחו מלגרות של מחאה לד"ר ביק נגר מעשיו המכערים, כמכרו את משפטנו בנייר ערשים וכהביאו כסכנה רבכות יהודים המפורים בין הרתנים ככפרים וכעירות

עתה נחקור את דבר התנועות, שאופן בויון מוטל אצלנו כספק, איך נתבטאו כמשך תקופת החיים של שפתנו. תורת הפילולוגיה אשרה כבר את השערות חוקרי הלשון, שהתנועות u i a הן הקדמוניות ככל השפות ומתן נוצרו אח"כ התנועות האחרות: e "ע"י חבר ai באופן בזה; ai אחר כן a, לאחרונה ei ומהכור au קמה התנועה o וכאופן הזה נכראו גם יתר התנועות הכפולות. הכלל הזה נכון ואמתי, לפי דעת חוקרי שפתנו, (ראה גזיונים: Grammatisches eckria. אם נאחו בהכלל שהתנועות הקטנות נהוו מהתנועות הגדולות או תתחלקנה כל התנועות לפי הסדר הזה (גזיונים: Hebräische Gram. חלק ראשון): הו הקדמון הוא השירק וממנו נהפתחו הקבוץ כהור ה' קטנה ומשניהם כצורף a הקמץ חטף; הו הקדמון הוא החירק הגדול וממנו קם החרק הקמץ והצרי כצורף an. נשארת עוד הקבוצה השלישית: קמץ, פתח, סגול וחולם. איזה מהם הוא an הקדמון? הפתח כהתנועה קטנה תולדה היא; הסגול התפתח מצורף ai והחולם מצורף au: כרור איפוא שקמץ הוא a. עוד הוכחה מעין זו: הנהכונן לנקור המלה „כתב“. הברה מרכבת תנוקרת בתנועה קטנה וכבוא עליה הנגינה גם כהתנועה גדולה. יוצאת מכלל זה הברה כת שתי אותיות המנקרת בפתח ולא כקמץ, כמו פתח כרַח וכו' ואם גם כפעם הזאת מנקרת ההכרה המרכבת בת שתי האותיות כקמץ או נקרא הוא „קמץ טמוע“. „Kamez impurum“ היינו שממלא מקום אות אחרת שנשמעה. למשל „כתב“ מוצאו מערכית „כתאב“ ו"א" כערכית משמש להארכת ה a הערכית התנועה מימשכה. והנה כערכית משמישים את ה"א" הערכית והקמץ כמשיך את ה a ופתב הוא כתאב. מזה מוכח שקמץ הוא a ארוך. גם חוץ להמסקנות האלה כנוגע לאופן כמזוי הקמץ הגדול משמשות לנו להוכחות כרורות ונוכחות המלים השאלות משפית אחרות לשפתנו וכהוכחנו איך כטאו ומהכטאים כאותן השפות יתכרר איך לכטאו כעכרית: אוקינוס, ἀκιστός (יונית); רומא, Roma (רומית); אַכְסְרְרָה, ἄκσρρρ; אפונדה, funda (רומית); דִּיתִיקָן, διαθίκα; מִזִּיקָה, moneta; סְרִזְבוֹל, προσβολή; רִזִין, ῥίζιν; רִינָר, δηνάριος; denarius (רומית); הַנְמוֹן, ἡγεμών; קִזְמִים אַסְמְבִּלְזִין, κομης; סְאָבְלוֹν, Comes stabuli (ספק הארמון); קִזְמִים תִּיסְוִירְזִין, ἀμης; θησαυροῶν (מפקח האוצרות). דוגמאות מעין אלה יש כתלמוד ומדרשים לאלפים והכאתי רק אחדות מהידועות לכל. אבל עוד מעט ונוכח, כי גם כארצנו בקרם קרמא, נתבטאו התנועות כאופן הזה: מִרִינָה, medina (ערכית); נהר nahr (ערכית); אַחִי, achi (מצרית); כסים, αἰσῖα; אַנְרָה, ἀγορά (ביונית מסחר). (* עור יבוא)

ח. ד. גרוספלד.
 עלה השחר.

ימי הסתדרות והתרכבות המה הימים האלה. כל כני האדם למיניהם, לרעותיהם ולהשקפיותיהם השונות, יתאחרו ויתאגרו למפלגה אחת, העובדת לטובת חבריה. כל מה שתפתח ההרכות הרכינה המפלגות והארגוניציות. כי כאמת המפלגות הן אות התפתחות, כי בהתפתח בני האדם, כהכירם לדעה את מצבם, ישימו לב לצרכיהם ולעניניהם השונים, ויתלקטו כל האנשים, אשר להם אינטרסים משתתפים, וילחמו ביחר בער זכויותיהם. גם המפלגה הציונית, אשר כל מגמתה היתה מתחלה לאחר את כל בני ישראל, לגוף אחד, לתכלית אחת ולעבודה אחת, להשיבם את אינטרסיהם המיוחדים לכל אחר מהם, (* אנחנו מפרסמים את המאמר המדעי הזה, אף שאין אנו מסכימים לכל דבריו, מפני שהוא מכיל את כל טענות המצדדים בזכות המבטא הספרדי ואהיה כן נפרסם עורמאמר מדעי מהכס אחר, המצדד בזכות המבטא האשכנזי. ובשני המאמרים ימצאו הכתענינים בזה את כל המור הרוש לזכות בענין האקטואלי הזה, אשר בכל אופן נהוץ יהיה לבררו באספת מורים פילולוגיים. המערכת.

ימים אחרים נכונים היו המלאכים להפרד, מבלי לגמור את הדבר. כי צרפת דורשת להשיג רשות להעמיד שומרים במארוקו, לשמור את השלום ולכונן שם באנק בהון צרפת, וממשלת אשכנו מתנגדה לזה. עתה מודיעים משם, כי אפשר עוד שתבאנה לידי פשר. רדיפת נוצרים בחינא. במרים קתולים בחינא עושים שם לחינאים, כמו שהנזירות הקתוליות עושות פה לנערות יהודיות. הם מכניסים חינאים בחזק יד או בערמה אל המנזר וכופים אותם להמיר דתם. והחינאים, היודעים, כי חינא היא ארצם והכמרים הם זרים, מהנפלים על המנזר להרסו. והממשלה, שכבר קבלה בשביל מעשה בזה מהלמות מאה מלכיות אירופה עד כדי להרגיש שנים רבות, שופכת חרון אפה על כני עמה המתרגזים ומכינה בהם מטבח. אלה הם מעשים ככל יום. עתה עלה הקצף על הזרים בחינא עד למרונה שאין למעלה ממנה והקצף התפשט ככל הארץ. יש מהנכאים, שבקרוכ ישמידו החינאים את כל האירופאים בארצם ולא ישאירו מהם שריד. וגם ממשלת חינא תסוף עמהם.

על המצפה

לשאת המבטא העברי.
 (חקירה מדעית פילולוגית).

לכל הופעה שבעולם יש שתי תקופות ההויה: תקופת הקיום וההתפתחות והתקופת הירידה כמלחמת הקיום והעדר ההתפתחות. כתקופה השנייה מתקיימת עוד ההופעה כמובן ירוע מחוץ להחיים. ומכיון שהקיום הוא התהוות והשתנות המידית וכעמדו מחוץ להחיים הרשמיים מן הנמנע שיתפתח, לכן מהחיל הוא אז להשתנות לרוע, להתקלקל להתשמשש ולאבוד את צורת החיים עד לידי חלון גמור. הרקיבה הלאטית והתשמשש צורת החיים שכתקופה השנייה ממלאות אפוא את ההתפתחות שכתקופה הראשונה. — תקופת ההתפתחות של שפתנו העכרית ארכה עד שחדלנו כליל להשתמש כה כחיים, כי מכאן ואילך פסקה שפתנו להתפתח והתחילה לה תקופת הקיום מן הצד, ההתנונות ואבירת צורת החיים, כאכרה את ההטעמה, אות החיים של כל שפה, כאכרה את סגולות עצמיותה התשמששיות ובקבלה בדרך ישר, כחסור לה כח בורא, צורות מן החוץ. התחלפות הצורות ממין זה אינה תולדת ההתפתחות כמובנה הרגיל: תולדת היצירה, כי את ההשפעות מן החוץ לא קבלה השפה בכח יצירתה ובמרוצתה החיונית ע"י הסתגלות והתאמה הרמונית לרוחה ולרוח הדוכרים בה — כי מכיון שלא דברו כה נתשמשו עצמיותה ורוחה המסומנת — כי אם תולדת הפסק ההתפתחות והקלקול הפנימי, שבאו לה הודות לירידתה כמלחמת הקיום וכעמירתה מחוץ להחיים. ההכדל היסודי הזה כין ההתפתחות שפה חיה וכין תוצאות הגסיסה והשפעות הזמנים והמקומות על שפה שבטלה ושאין כה רוח חיים יתכרר יותר בשומנו נגד ענינו את העוכרה, כי ההטעמה העתיקה של איזו שפה שתיי אינה נכחדת וגם אינה מתחלפת לעולם בדרך ההתפתחות הנורמלית ואי אפשר שתכטל, כעוד שהעכרית, כשפסקה להיות מדוברת, אכרה בדרך גסיסתה כחללי בתי כנסיות ומדרשות את סגולתה המסמנתה והמכרילתה — את הנגינה. ובמדה שנתקלקלה ההטעמה הנכונה, כה כמדה נתשמשו גם יתר סגולותיה העצמיות. וכמו שאכסורד מדעי ופילולוגי הוא לכנות את כטול הנגינה כשם ההתפתחות, כך לא יתכן להצדיק את קלקול המבטא כחק ההתפתחות, כי שניהם, כטול הנגינה והשתנות המבטא, נהוו כתקופה שכבר הש כחה החיונית של השפה להתפתח, לחקות ולכרא. לכן כבואנו להחיות את השפה כפינו וכהחזירנו לה את עצמיותה, את הנגינה, מכרחים אנו כמדה שוה לתקן גם את יתר קלקולה, את הערכוכיה שבאופן כמזוי התנועות.

כבודנו, אין לכם חלק בישראל! — אחרי כן עלה על הכימה ד"ר שאליש ודבריו המוכיחים מצאו הד בלבות כל הנאספים. האספה החליטה לשלוח מכתב החלטה אל ראש המניסטריום כארון גאומט ולחודיעה, כי כל הסטודנטים היהודים פה דורשים זכותם כתור עם יהודי ומבקשים, כי יועץ החצר ד"ר פיליפאוויטש ראש האוניברסיטה יתן דת, כי מהיום והלאה יש רשות לבר הסטודנטים היהודים לכתוב כנאציולנה שלהם "יהודים" ולא "אשכנזים בני דת משה" או "פולנים בני דת משה" וכו' וכו'.
A. B. W.

גוטא. (אונגריא. הנועה כחורי הישיבות) בחורי הישיבות באונגריא החליטו להתאסף לאספה גדולה בכודפסט. כל ישיבה וישיבה תשלח שמה ציר אחד או שנים. מטרת האספה, להטיב מצב הישיבות בעניניהן הגשמיים וגם הרוחניים. אחרי שקבלו רשות לעשות האספה מהגאון מר אברהם פראנקל נשיא ההסתדרות של קהלות הארתודקסים, מהרב בכודאפסט ומהרב כוויטצ'עק, שלחו "קול קודא" אל כל הישיבות באונגריא, בו נאמר גם סדר היום. הזמן המוגבל לאספה הוא יום ב' ארר שנה זו. ראש התנועה הלא הוא הרב מר אכנדור בהגן קאמצבורג כוויטצ'עק, עורך "נעמי בחורים", את האספה ינהל רב גדול מפורסם.

הערת המערכת. בנתים חוה הועד המרכזי הארתודקסי דעתו נגד אספת הבחורים בכודפסט, כי לדעתם אין אספה כזאת מכשרת להמיר מצב הישיבות וגם "מסכות אחרות" יש להתנגד לה. ידענו את ה"מסכות האחרות", הן אותן הסבות, שנרמו לאצילי אונגריא להתנגד לזכות בחירות שוה. ארץ ארץ ויהודיה. ברוסיא תקיפי היהודים (ראשי "הבונד" וראשי הסוציאליים המורדים) הם תלמידים מובהקים לפלחכה, לאינטליג'נטי ולטרפוב ובאונגריא תקיפי היהודים הם תלמידים מובהקים לאונגרו, לכרכש ולמיסא. לפי דעת אלה אסור לעם לחיות דעתו בעניני המדינה ולפי דעת תקיפי הקהלות אסור לבחורים לחיות דעתם בעניני הישיבות על אדות מצבם ועתידותם. ועוד חשש יש: פן ידברו ח"ו כאספה על אדות הציונות.

מקורב ומרחוק.

הציונות במועצת הממלכה. בשבת שעברה דביאו הציר ברישד מלכות והצירים הרותנים אינטרפלציא במועצת הממלכה על אדות רדיפת הציונים ע"י כתי הפקודות בגליציא. הציונים דודשים קוריה יהודית בכחירות, ואף שהתעמולה הזאת תתנהל בדרך הישר ולא עברה כל חוק במלה הרשות כמה אספות וכמה חכמות ציוניות עשתה ע"י המון שוטרים בדקה ובקראקא ובזלוטשוב בטלה חברות ציוניות. נחכה ונרא מה יענה על זה המניסטר לעניני הפנים, אם יוכל להצדיק את מעשי נשיא קהלת לבוב, המלשיץ על יהודים ואת מעשי נציבות גליציא המקבלת לשון הרעה.

רדישות הראומות היהודית. ע"פ החלטת הועד המרכזי של הסטודנטים היהודים בווינ התאספו הסטודנטים היהודים ביום א' שכוע זה ככל ערי בתי הספר הגבוהים: ווינ, פראג, ברין, קראקא, לבוב ומשרנוביץ ויחליטו לשלוח כלם בקשות אל ראשי האוניברסיטות ואל ראש המניסטריום ואל המניסטר לחנוך, להכיר את לאומות היהודים, למען לא יכופו את הסטודנטים היהודים לכחש בעמם.

בקרית משפט הילונר. הציר היוודי במועצת הממלכה ד"ר בענא שטראוכר הכיאי אינטרפלציא בישיבת הפרלמנט ביום ג' שכוע זה, בה ישאל את מנהל המניסטריום למשפטים. אם יתרצה לבדוק את כתבי המשפט של לאופולד הילזנר, שנדון למיתה על עוון כרצח דתי של יהודים. אמנם אין אחרי מעשי ב"ד כלום, אבל אחרי שהוכיחו חכמי דין מובהקים כבדלין, כי המשפט הזה היה מעקל, שננמר ע"פ משפט קדום וע"פ השפעה מן החוק. ואחרי שנודע, כי היושב כראש במשפט הוא הודה בפיוש אחרי גמר הדין לעוה"ד ד"ר אורדניטשק, מליצו של הילזנר, כי איש נקי נדון למיתה וכי הוא מתעצב מאד, גם נודע, כי צורך היהודים ערנסט שניידר התערב בדבר ויאץ על המניסטר למשפטים בימים ההם, רוב עו, ואחרי האיום נטו המניסטר וחוקר הדין להאשים

השמיע כמרים קולו פעמים; פאן שמערקא! והד קולו נשמע מעברים מפי האכרים, אשר שהו כחלקות לי: פאן, פאן! השעין קקר השמע עשר מהלומות, הור הפירדה הגיע, האכרים הלכו למו, בית המרוח נסגר על מסגרי, בחכרת בית חותני אכלתי ארוחת הערב, הלכתי לנחת. הור חצי הליל הגיע, והנה אהה!! שור ושר! הקצותי לקול יללת נכאים, אנשי הבית, גם החלונות זעקה שבר עוררו, באבני אלגביש נפלו אבנים כמספר רב הביתה, בני הבית, ארבעה כמספר, פתחו לעזיב מטתם. אך אני אזרתי חיל, רצתי המסדרונה, פתחתי השער, הכמתי החוצה. זריקת האבנים, צללת החלונות והמית האמללים טרם חדלו, מעת לעת החליפו כח ביתר שאה ויהר עז. התכוננתי, כי הרחק כשלשים רגל עומדת ערת אכרים ומבלי הפנות ימטירו עלינו כרד אבנים. לשוא התחננתי לתת לנו פליטה, גם ערמתי לא עמדה לי להפחיתם אמרו, כי הרגנו את חותני, הם באחת ומוי ישיכם! התכוננתי כי המון נגש, הלך והלום... לבי עלי דוה, כי שור כזה יאבד באשון ליל ואפלה, ובזרוח השמש לא נדע יד מי נחתה בנו. שמתו נפשי ככפי, וכמהר חץ מקשת רצתי למקום שראיתי, כי רק שודד אחד אחז דרכו שמה. אחותי בערפו וכלל מאמצי כח משבתו אחרי, אף כי האציל עלי מפבחר מהלומות כבדליו, אשר פרסות ברזל למו, על רגלי היחפות עד כי זכרם. הביאותי הביתה וכפושע לפני בס משפט הוריד לארץ ראשו, ובשאלו ממנו מדוע עשה בדבר הרע הזה, הצטרק, בקראו כשם אברים אחרים, אשר כהו כמותם מנכבדי הכפר המה, בירק המה האשמים. טרם כלה לדבר, והאכרים אשר נקבו כשמות, נסכו הבית, ורעם אבני-קלע התפרץ הכיתה כעד החלונות השכורים. כן חמי הכה כאכץ על ידו, ובמעט זרועו מקנה נשכרה. האכרים כראותם, כי אשר עשו כסתר יללה נגד השמש, ואז יקחו ענשם בפלילים, שמו לנו עלילות דברים, ויקראו הוי יהודים אחרים! התחפצו לשפוך דם נוצרי?? הננו אליכם, את עורכם נפשוט מעליכם, ועצמותכם נפצח, כאשר עשו לכם אחינו ברוסיא!! כל בלהות מות מצאתי שאול אחוננו. אך עד מהרה החלפתי כח, אחותי כאכר ואוציאהו החוצה, כאמרי: ראו כי אך הואנה אתם מבקשים, כי לא עשיתי לו כואומה. כשמעם ממנו, כי אני הביאותי הכיתה בחזקת היר, חרקו יצן ויתנו עלי כקולם: מי הביאך הלום? עתה נרע לך מהם, וכדרכם קרעו את החלונות ויקפצו הביתה, בראותי כי אותי דמו להרוג, אמרתי נגדתי, חיש קל נמלתי דרך השער אשר מאחורי הבית כצבי מיד אל בית היהודי מיכאל כילליג הרחק ממקום ההפכה כחמש מאות רגל, לשוא בקשוני בכל פנות הבית, כי הסתדני ה' מעיניהם, לוי עמל ותכאה היה לי, דמיתי כי יתעללו בי הערלים, וימלאו בשכות עורי ומבשרי לא ישבעו. הכוקר אור וצללי מות נסו, שמתו פעמי לסאלאטווינא אל ראש הזשאנדארים, ספרתי לו מקרה הלילה, גם את בית משפט הענשים בקדתי, ורופא בית המשפט ראה פצעי, ויכתבם בספר. משם נסעתי לסטאניסלאו מקום מגורי. ממחרת הלכתי לעורך דין, התאוננתי כאזוני על כל התלאה אשר מצאתנו, ויכתב מפי בספר, חתמתי שמי וישלחהו לבית המשפט אשר בסאלאטווינא. כעבור שבועים נקראתי שנית לבית המשפט להעיד על דרכי, גם בני בית חותני נקראו לבית המשפט להעיד שמה. ליום כ"ב לחדש הזה, הוא יום גמר הדין של האכרים, קראו אני להעיד על מעיף 85 מחקי הענשים בכיה"ד הגלילי כסמאניסלאו. את תוצאות המשפט אודיע.

שמערל סאָכעל.

וויין-ביום א' שכוע זה היתה פה אספה גדולה של סטודנטים יהודים בהיכל הוטל "צור פאסט". מר לעהנער (אגודה "קדימה") נשא מדברותיו על אדות מצב הסטודנטים היהודים באוניברסטת ויבאר את אולת המתבוללים המתחכשים לעמם, ויהאונן על הממשלה המבריחה את הסטודנטים היהודים לכתוב כנאציולנה על עצמם: אשכנזים בני דת משה, משכים כד"מ וכדומה ולשוא עמל אלה, שנפשמ קשורה כנזעם הרוצים להודות כעמם, כל עוד המניסטריום, ראשי האוניברסיטאות והפרופסורים סוכרים כדאשינסקי, כי ליהודים אין שפה, ד"ר ביק, נשיא הקהלה כלכותב הרהיב בנפשו עוז לכחש במצח נחושה כמציאות גזע ישראל ולברות קבר לשפתנו הקדושה, השפה אשר תאגד לעם אחד את כל אברי ישראל הנפוצים בכל קצוי ארץ, השפה אשר בה ירשנו את כל סגלות נביאינו וסופרינו, הנאני ואמוראינו, משורירינו וחכמינו. ולדאבוננו יש גם כמתנה הסטודנטים חברים הרכה כד"ר ביק וסיעתו, אשר בקצר-ראיתם המה אומרים, כי ההתכוללות היא הפתרון היחידי לשאלת היהודים. — עתה בא הרגע הגדול, אשר נחוץ לאמור לחברים כאלו: פושעים אתם, בוגדים אתם כד' אלוקים! סורו סודו ממנו! כקהלכם אל החד

קמנוה. והד"ר ביק נקם במקנאי קנאת עמם וימסור את כל הטלגרמות לנציבות המדינה ולפוליציא. בתי הפקודות הזמינו את ראשי כל החברות, להתרות כהם על עכרם על חקי הקנותיהם, כהתערבם בפולטיקה. וכבר נסגרו כמה חברות בערים אחרות כמו בקראקא ובזלוטשוב, אשר משם נבחר הד"ר ביק למועצת הממלכה. עתה ישאל השואל: מי התיר לראשי הקהלות לעסוק על חשבון הקהלות בפולטיקה? הלא ע"פ תקנות הקהלות לא נוסדו אלה רק לעניני הדת. אך מי יוכל לדין עם התקיף ממנו? הציונים לא ילכו רביל ולא ילשינו. עד היום נחשבו המתבוללים בעינינו כתועים, כנמטעים בין העכו"ם; עתה נורע הדבר, כי יאמרו להבחד כל תנועה עממית יהודית מקרב עמנו ולניזר חרם על כל איש מישראל, שאינו אוחז בשפת ה"מלוכו פילסקי" וכל אמצעי לא יקשה בעיניהם לבצע מממם. אך, טוב שהוסר המסוה, עתה נדע עם מי יש לנו ריין ודברים, ידעו נא הבוחרים בלבוב, בזלוטשוב ובברודי מה הוא "כחיר" היהודים. נראה נא אם יוסיפו עוד אחינו בלבוב להרכיב אלוף כזה על ראשם. פכ"ג.

רישא. ראשי הקהלה בעירנו עשו בשכוע שעבר אספה חשאית, להביע את תודתם לד"ר ביק בלבוב, בשביל התנגדותו הנמרצה לאוטונומיה יהודית ולכתו שלוב-זרוע את הקלוב הפולני. את תודתם זו הרפישו כעתון האנטיסמיטי "סלבו פאלסקי". לכל אנשי עירנו ולהציונים כפרט העיר הדבר הזה כעם ומכאובים, כי עד כה האמינו כהם בכל לככם, אך עד נוכחו, כי מעות היתה להם... כי גם המה נוהגים את ידיהם המתבוללים. אמנם יש בין ראשי קהלתנו גם ציוני מר קאהן, אך הקונכנטליש הזה נעשה בלי ידיעתו, והוא כלי ספק יערוך אינטרפלציא בחדר הקהל כאספה הבא. כפי הנראה משתמט ראש הקהל מלקרוא אספה, כדי שלא יתערמו עליו הציונים. כה מהנהגים ה"משקים" בגליציא. המודיע.

טרנופול. (להזהיר מפני הרמאים) לפני שכועות אחרים בא הלום בתוך הכורחים מתוך ההפכה בעיר קאלאראש כרוסיא איש, אשר התודע כתור רוק וייכש לו לב רכים וייעצו לפניו שדוך עם בתולה יתומה וכבר היו מוכנים לעשות התנאים ואת החתונה לאחר ד' שבועות. במקרה מכיר אחי הנערה את הרב מקאלאראש ויכתב אליו ויבקש ממנו, להודיעהו מעשי האיש ודרכיו. הרב נבהל ויכתוב אל הרב מפה, להתאמץ לעכב את העיט הזה ולפתח חרצבות אשה אמללה, אשר עזב אותה אחרי אשר לקח כל אשר לה בקראקא. בהשתדלות יועץ העיר ויועץ הקהלה מר משה ראפאפורט מפה נתפיש הנוכל ויעצרוהו כמשמר עד אשר כאה אשתו ותקבל ממנו גט. ידעו נא קוראי ה"מצפה" להזהר ולהזהיר ממנו. שמו יעקב בדאדמאן, קומתו ממוצעת, עיניו כהות ושערותיו שחורות, כרסו עבה וקולו עב. מ. טננבאום.

הורודנקא. מקרה ששמח לב קרה בעירנו. אכר רוטני בכפר אקנא הסמוך לעירנו היה באספת-עם ע"ד זכות הבחירה הכללית ככפר אחר. כאשר שב לביתו ויסר לכית יהודי היושב בכפר הלז, שאלהו היהודי לתמו איפה היה והאכר ענהו: באספת עם. ומה גמרה האספה, שאלהו היהודי עוד. הרטני הנ"ל ענהו כפני כמה אנשים: היהודים ישחטו! כאשר נודע הדבר לוגדרם אחד הניש קבלנא לפני בית המשפט. השופט לעונשים, אשר לפניו תמיד מדה האמת לקן ולמשקלה, ענש את האכר ביום ה' שכוע שעבר לשנים עשר יום כית-בלא, אע"פ שסננורו — רוטני-המליץ כעדו, שיענשהו רק כקנם. ידעו אחינו כי לא הפקר אנחנו, בי יש דין. שלמה העל לער

סמאניסלאו. (מעשה כהויתו) חלף יום ד' לירח דצמבר, ויאת ליל, רוח קר נשב מזורים, ויגליר את פני האדמה. לפני בית מרוח אשר בכפר דוויניאץ עמדה עגלת-הדואר, המובילה מכרדשין לסאלאטווינא העיר, וממנה ירדתי. הכית הזה בשם "בית דוד" יכנה. ויכל שנים עכרו עליו מעת ידי חותני דוד יאראן יסדהו לכית משקה. חג לנוצרים היום, "אואדענע" יקרא. עדה בחורים עמדו לפני הכית ויתהללו כמשפטם. בצעדי על מפתן הכית, ראיתי והנה הבית מלא מפה לפה אכרים אזרחי הכפר הנוהגים בכום עינם, ואזנם הטו לספור אכר זקן המספר ע"ד מלחמות שלזוויג האלשטיין בשנת 1864. איש איש מקטרתו כפיהו והבית מלא עשן, כטח יותר ממאה פעמים ואחד שמעו ממנו הספור הזה, וכפעם בפעם פערו פיהם ולמוצא שפתו ייחלון, כראיתם אותו הסבו מוכטם אלי, וכקול ענות שמחה קראו פה אחד: שמערקא פה! ("כ שנה גרתי פה במקום חותני) כאהבה גלויה הושיטו ידיהם לי, וגם שכור אחד עני כבדני נגד זקני עמו בהישימו ידו המניאלה לי, ובהאצילי לו נרכה קמנה שש עליה כמוצא שלל רב ולאות תודה

על מבקשי דעה, לשים לדרך רחוקה את פעמיהם לבתי המדרש של אשכנז וביהם, הנה עתה רבו בפולין יודעי תורה, בהיות הישיבות בארץ מולדתם בערי מגוריהם, קרובות אליהם ואל מעונותיהם. ויקם בפולין דור חדש, דור דעה, דור מלא חכמים וסופרים, ודעת התלמוד רחבה בה כמדה, שלא היתה כמות בכל פנות התבל. בקעה מלאה עצמות יבשות מצא ר"י פולק בארץ הגדולה והרחבה הזאת, ויקרם על העצמות עור בשר וגידים ויפח בהן רוח ותחינה, ויעמוד קהל גדול של לומדים, בעלי צורה, מאורי הגולה, כר' שלום שבנא מלובלין (רבו וחותנו של הרמ"א), ר' מענדל פראנק מפוונא, ר' יונה ב"ר קלמן, ר' יצחק קלויבר (אבי אמו של מהרש"ל) ומהר"ם מפדובה⁽⁴⁾, אשר יצקו מים על ידיו, ואשר מהם ומתלמידיהם ומתלמידי תלמידיהם יצאה תורה לכל הפצות ישראל, ונתלו כימי ר"י פולק שני מאורות גדולים כרקוע השמים, בשמי פולין, מאור הישיבות ומאור הועדים, שכל חייו הרוחנים והחומרים איררו מנבוכים, ודונמתם אינה ולא היתה בכל דברי ימינו⁽⁵⁾ ובקראקא, שעמדה עוד במחצה הראשונה לימי המאה השלישית בשפל המדרגה, ואחינו בה היו אנשים נעדרי תושיה משוללי לדעת התלמוד, שמהר"י מברונא לא מלאו לבו להתיר ולהקל להם כדני או"ה, לפי שאינם בני תורה⁽⁶⁾, היתה במחצה השניה לימי המאה ההיא למרבז הישיבות, לאכסניא של תורה, לעיר שכלה בני אוריון, בעלי תריסין, לתל תלפיות, שכל הלן בעומקה של הלכה, כל צמא וחרד לדבר ה' ולפתרון

⁽⁴⁾ מגדולי תלמידיו של ר' יעקב פולק ז"ל היה מהר"ם מפדובה שאר"י ז"ל ומיז' מ' שבנא ז"ל אשר כל גדולי ארץ הם תלמידיו (הרמ"א בהומפות ל"ב יוחסין).

⁽⁵⁾ לדעת החכם נרץ נוסדו ועדי ד' ארצות כימי המלך כטיפין בטורי שמלך (משנת שר"י ער שנת שמו') והנימי מררכי יפה בעל הלבושים, תלמיד הרמ"א. היה מיסד הועדים, אבל לדעת הרב רמביצר והחכם הרבני היו הועדים כבר בימי ממלכת זיגמונד הראשון (רס"ו - ש"ח), כלומר בימי הרב והר"מ יעקב פולק, רבו דרבו של הרמ"א («מכתבי בקורת ע' 4 - 21 וחדשים גם ישנים» בסוף דברי ימי ישראל» מנרץ בתרגומו העברי משפ"ד), הסופר הפולני החוקר הנודע Czacki (שנולד בשנת 1765) בספרו Rozprawa o żydach i Karait. p. 88 (רפ"ס קראקא 1860) מוכיר כתב, שהוציא וער יהודי כימי המלך זיגמונד הראשון, לעורר אהבה בקרב כ"י גם לחכמות העמים. מזה נראה סיוע וחוקק לדעת אלה המקדימים את זמן התיסדות הועדים לימי הרב ר"י פולק, הכתב נמצא כתוב בקדף בין כתבים עתיקים (Metr Kor.) ומובא בלשון פולנית בספרו של הסופר הפולני הנ"ל, ומרוב חשיבותו הנני מעתיק את תוכנו בזה: «כר' ספירות רבות (חכמה בינה רעת וכו'), לארם (הראשון) היו כשרונות מצוינים שונים. אין ליהודי לעסוק רק בחכמה אחת. ראשית חכמה היא תורתנו הקדושה, אבל אין לנו לעזוב כעבור זה חכמות אחרות. הפרי היותר טוב הוא התפוח שבגן עדן, אבל האין לנו לאכול מפני זה תפוח שאינו טוב טעם כל כך? כל החכמות מצאו אבותינו הקדמונים, ומי שהוא ירא אלקים, ימצא התחלת כל החכמות בתורת משה מה שהיה לפנים תהלתנו, לא יוכל היות עתה חרפה. יהודים היו כחצרות מלכים. מרדכי היה מלומר (בלשון). אסתר - חכמה, נחמיה - יועץ מלך פרס, שנאלו עם מעבדות. למרו והיו מועילים למלך ולשריו, וכברו אתכם. היהודים בעולם ככוכבים בשמים וכחול ער שפת הים, אבל אינם מאירים אצטנו ככוכבים, והבדל ירמסו אותנו כחול. מלכנו הוא חכם כשדמה, קדוש כבוד, ואצטנו כמעט שמואל הנביא השני. הוא משיח על כל בני ארם בעל יער גדול מאד. היות משלך זרעים שונים של עצים, ואין איש שישאל מאין נוע העץ היותר נחמד. מרוע לא יקום גם ממנו ארו לכונן כחוד קוצים». שמואל⁽⁷⁾ המוכבא בכתב הנ"ל הוא דעת הסופר ששאצטני שם Samuel Maciejowski, שהיה קנצלר אצל המלך זיגמונד הראשון, ואילם נראה, כי הוא היה שמואל שהיה בקראקא בשנת רפ"ב, כימי ר"י פולק רופא חירורני כחצר המלכה (במובח מכתבי הארכיב פה, ונדבר עוד ממנו דהדן בפרק זה). החכם הרבני, שנעדם ממנו, כי ר"י פולק נהג רכנות וישיבה בקראקא במחצה השניה לימי המאה השלישית וכי הוא שהוציא פה את פסק החרם על ר"א מינק, כותב בטעות ב"חדשים גם ישנים" הנ"ל ע' 9, כי בין שנת ר"פ ושנת ר"צ. עת החל הועד להתאסף בלובלין ישב שם ר"י פולק על כסא הרבנות. מפק נרול הוא אם ר"י פולק היה בכלל בלובלין, וטועים בזה הרבה סופרים וכתובים גם ירדו החכם ר"ש בוכר נ"י בהערותיו ע"ם קורות היהודים בלובלין ע' 163. החכם שוח"ה ז"ל, שכתב בשרון תרבי"ו ע' קנ"ג, כי ר"י פולק נפטר בלובלין (בהמשכו אחר טעותו שר' ר"ש בלאך), חזר בעצמו מרעתו זו לפני הרבה שנים במכתבו אלי (המגיד שנת תרנ"ו גליון 20 - 21)

⁽⁶⁾ שו"ת מהר"י מברונא סי' נ"ה.

⁽⁷⁾ שו"ת מהר"י מברונא סי' נ"ה.

במשות. עתה יעמידו המתפללים שוטרים מזוינים בשערי בתי הכנסת.

זמן «חרותנו» ברוס"א. כאשר אך נודעה החלטת הממשלה הרוסית, להכניס באוניברסיטאות תלמידים יהודים כלי הגבלה, חדרו הפטריוטים ויוציאו כרוזים לרוסים, להחליץ למלחמה נגד «הגזרות» החדשות, הממשלה יראה מפני היהודים, על כן נכנעה מפניהם. «הבה נדחמה ככל תעצמות עזנו בשונאי ארץ מולדתנו. הפועלים הרוסים כבר נפלו כידם והם נשחטים ונהרגים, נשמדה את כד היהודים והפולנים, רוסיה לרוסים!» ועוד כדנה וכנהה כמסקוא התחילה האדמיניסטרציה לשלח משם את היהודים, שהיתה להם רשות לנוח שם.

איטליא המתיהדת. צורינו מתאוננים כמרנפשמ, כי איטליא, שהיתה לפנים ממלכת כהנים, נופלת בידי היהודים, המניסטר לאוצר הממשלה לוצאטי היהודי שב על כנו ומלכד זה גם ראש המניסטרוים סידני סונינו הוא מזרע היהודים, אף שאביו המיר דתו בשביל שדוך.

היהודים בפרלמנט האנגלי. ארבעה עשר יהודים נבחרו עתה לפרלמנט האנגלי. עד כה היו י"ב. הם חלוקים בתוך מפלגות שונות.

גמנויות יהודיים. בפטרבורג משתדלים היהודים ליסד גמנויות עברי, אשר ילמדו שם מלכד הלמודים הכללים גם שפת עבר, הספרות העברית ודברי ימי ישראל. המניסטרוים לחנוך נוטה חסד לחפץ הזה. בארסה נתן המניסטרוים רשות ליסד שני גמנויות יהודיים לנערות. מהדך רמות. מצביא הצבא כבוגולמא ברוס"א שלח גדוד צבא כלילה כסער שלג לעיר אחרת. אנשי הצבא התחננו להשמיט את המהלך והוא לא שמע בקולם. כדרך נפלו כ"ה איש קפאים מקור מתים ויתרם הגיעו למקום כאברים קפואים.

א: מדוע אסור לעם הארץ לאכול בשר פ' ב: יען סתם מקשן עם-הארץ והוא נשאר תמיד בקשוא ולא יגיע לאכל בשר כי את הבשר רגילים לתת אחר הקאשא (ריפות).

משרה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם בקראקא

משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון מאת מגליון ד', פ. ה. וועטשטיין. המשך

בשנת ר' יעקב פולק על כסא ההוראה והישיבה, עלו יהודי פולין לברום קץ ההתפתחות וההשכלמות ברוח ויבקע כשחר אור התלמוד כמלוא רוחב הארץ בכל מקום שבו היו נחתים ב"י. «הרב הגדול ר' יעקב פולק, אשר שמעו יצא מסוף העולם וער סופו»⁽¹⁾ אשר העמיר כבר הלמודים הרבה בפראג, הנה בהרביצו תורה בקראקא משך עליו עיני כל בני הגולה, «מרב חשיכותו וגדולתו»⁽²⁾, והמונים המונים בחורים מקרוב ומרחוק, אשר חשקה נפשם בתורה, נקבצו לישיבתו, ותחת, אשר לפנים הלכו בני פוקן לארצות אחרות, להקשיב לקח ולעשות חיל כחכמת התלמוד (כנון ר"י פולק, שהלך מפולין לארץ באווריא, לישיבת ר"י מרגליות כנירנברג), הנה עתה בהוסד ישיבת ר"י פולק ואח"כ ישיבות תלמידיו, כאו בני ארצות אחרות לפולין, לבקש תורה ולהשתלם בלמודים. ותחת, אשר לפנים היה מעט מזער מאר מספר הלומדים בפולין, «ברוב המקומות שם היו היהודים שוכרים להם אדם מבין מאשר מצאו, והיה הוא השליח צבור והמורה צדק והמלמד לבנים», הבל באחד, «מהוך דחקם»⁽³⁾ וחסר חכמים, לרגלי הטלולים יהנדודים, אשר נטלו

⁽¹⁾ בלשון זה מוכירו ר"ד נאנו בצמח רוד ח"ד ר"ק.
⁽²⁾ מהרש"ל ים שר שלמה פ"ג סי' י"ז.
⁽³⁾ ראבי"ה סי' קכ"ד ס"ק ר"ג, רכינוביץ הערות ותקנים לעיר הצדק סי' פ"ב, שנרפסו כהמניד תרל"ו וכמחברת מיהדת ודמיציר כלילת יופי ח"א דף א' ע"ב.

את הילונר, אף ישכבר נמרו לחדול מזה, הרי רגלים לדבר, שנחוק לבדוק את דמשפט ההוא.

תולדת ההתבוללות בעמים. ר' יונה קאניגסווארט היה יהודי פשוט, שבא וינה ויעשיר עשר גדול כקנותו חלקת אדמה גדולה ויבן עליה בתיים. כנו הבארוך מארץ היה יהודי מתבולל לכל דרכיו. בזכות העשר, שהניח לו אביו נחל כבוד גדול ויהי לו מושב בבית האצילים ושם דאג גם לאחיו יושבי גליציה ועל פיו נוצרו חקי הקהלות החדשים, להחיש התבוללות היהודים. בניו נשאו נשים גבריות, אך לא המירו את דתם, כי לא יכלו למרות פי אביהם. כצואת הבארוך קאניגסווארט נמצא תנאי, שאם יביר בנו הרמאן, שלקח לאשה צאצא בת הגראף בלאשקוביץ מאונגריא - את דתו, ישלם קנס לקהלה היהודית סך שני מיליוני כתר. מיר אחרי מות אביו המיר הבארוך הרמן את דתו וישלם את הקנס. והשדוך לא הצליח. רוח רעה שלטה בין הזוג עד שהכרח הבארוך לבקש מאת ביה"ד לבטל את החתון. שתי מיליונים הוציא להוצאת המשפט הזה והשדוך בטל. מאז והלאה ירד הבארוך הקתולי נכד ר' יונה מטה מטה. שלשים מיליונים הניח לו אביו ויאכדן בשחוק הקלפים, כברזא וכמרוץ הסוסים. עתה נמכרים כל גכסיו והוא בא עד כבר לחם.

רופא אריז. מערים אחדות בקשונ, להזהיר מפני הרמאי יונה פרענקל הסוכב במדינה בתור «רבי», היודע גם רפא חולים. שנותיו למעלה מארבעים, זקנו אדמתת והוא ילד רוס"א. יש לו אוצר סמי מרפא ורבים באו כבר בסכנה מתרופותיו. זמן ארוך ישב בבית האסורים כגלל תרמיתו. הוא גזול בסף מידי עניים בלי חמלה ומצוה למסרו בידי הרשות. מידי חשוך כנים אחד לקח עשרים כתר ויצדו לשנות חלב כלבים.

מהארת הצוענים. כבולגריא נטלה הממשלה מאת הצוענים את זכות הבחירה, יען אינם יושבים על מקום קבוע ולפעמים הם בוזרים במקום אחד וחוזרים ובוזרים במקום אחר. על כן התאספו יותר מאלף צוענים בסופיא, לזעק חמם על הגזלה. אח"כ הפגינו בחוצות והממשלה לא עברה בידם. ופה כנליציה אשר לאוסטריא, ממלכת הצדק, מוחה הממשלה בידנו, כאשר נתאסף לדרוש משפטנו הגזול.

דרייפוס - גנאי. כפאריז קרא סוחר בהמות לחברו היהודי כקצפו «דרייפוס». היהודי הזמינהו לדין והשופט ענש את המלכין, באמרו כי כל עוד לא יצאה צדקת דרייפוס לאור במשפט ורק בדרך חנינה יצא לחפשי. השם «דרייפוס» שוה לכנוי בוגד ומרגל.

מטבעות זהב מזויפים. כאונגריא נתפש חזר צוענים, שעשו מטבעות זהב בני עשרים כתר. 2700 מטבעות כאלה נמצאו אצלם.

הקראים ברוס"א. לפי ספירת העם ברוס"א בשנת 1897 נמצאים ברוס"א כשלשה עשר אלף נפש קראים, שארית כת ענן ושואל, שחדשו את דעות הצדוקים, להכחיש תושב"פ. רוב הקראים יושבים בערים. הגדולה בכל קהלותידם באירופה היא בארסה (1049 נפש). רוב הקראים ברוס"א יושבים בחצי האי קרים (6166) רובם מדברים טטריה, כשלשת אלפים מהם מדברים רוסית וכארבע מאות מהם מדברים יהודית אישכנזית. הנזרות הקשות החלות על היהודים אינן נוהגות בהם.

תלמידים פלהבה. היהודים הסוציאליים ברוס"א מראים ככל פעם יותר, כי תלמידים מוכהקים הם לפלהבה ולבואברוב ולטרפוב בתקפם וכעריצותם. כאשר כמשו היהודים לסגור חניותיהם בהמלא חדש ימים ליום העברות כי אקטובר, באו אחיהם הרבולוציונרים ויורו בהם ויפצעו. אבל כפו אותם לסגור חניותיהם בהמלא שנה להרג הפועלים הנצייים בפטרבורג, והממרים את פיהם הומתו, ירו עליהם ככלי הנשק, אשר קנו בכסף, שהוציאו בחזק יד מידי החנונים העניים, לקנות כלי נשק, למען הגן עליהם. כקובנו דרשו גבורי החרות מאת הרב ר' בנימין ספקטור ת"ס רובל. כאשר לא נתן להם מיד הכוחו בידיהם הגסות. בן הרב חש לעזרת אביו ויורו עליו ויהרגוהו.

עריצות סוציאלינו. כווילנא בקשו הסוציאליים היהודים לרוש דרישות של אנישציה בבתי הכנסת בשעת התפלה. ככל עת שהתקבצו לתפלה באו הצעירים וינאמו נאומים נגד הממשלה. הסכנה היתה גדולה; על בן כרחו המתפללים ויניחו את הסוציאליים לכדם. לא הועילו כל

שאלות וספקות ומבוכות תלמידיות ודתיות, אליה פנו אל הצבי ישראל, ראש גלות אריאל, הגאון במהר"ר יעקב פולק" (7) ואל הרבנים הבאים אחריו, שמלאו פה מקומו זה אחר זה, וטופתי דור ודור המליצו עליהם ועל עיר מושבם: כרכא דכולא ביה" (8), ומהרש"ל דבר מהם כיראת הכבוד וברגש הרוממותי ויחשכם לגדולים ממנו במעלה, (9) וגם הקציבים ומנקרי הבשר בקרבה היו כלם רבנים חכמים יודעי ספר, מלומדים במלחמתה של תורה" (10). החכמים כדמולי, גרץ ושפ"ר, שנעלם מהם, כי ר"י פולק היה רב ור"מ בקראקא, כותבים, הראשון בספרו העורבים וכני יונה ע' 29, כי כל התלמידיו הג"ל היו משיבתו בפראג, ושנים האחרונים (גרץ בדברי ימי ישראל ח"ט ע' 59 ושפ"ר בתרגום הספר ח"ז ע' 55) — כי, חכם תלמודי יצא מבית מדרשו של מהר"י פולק שם ונטע את שיטה הפלפול בפולין, כמו מפראג יצאה תורת ר"י פולק לפולין (ואחריהם נמשכו בזה גם חכמים אחרים), וכאמרת היו התלמידים רכס ככלם משיבתו בקראקא, ומפה, מפולין עצמה, נתרכו הלומדים ונפוצה דעת התלמוד לכל מדינותיה ולכל קהלותיה. (11)

(המשך יבא.)

9 "ראיתי ציר נפוח ופריו שרף מעופף, הקול קול יעקב בעים רוחו יד ינופה, ממדינת פולין נקרא וכו' וכו' הנה זה ימים מה עיני ראתה את כל ההרדה אשרוהחריד הצבי ישראל, ראש גולת אריאל הגאון במהר"ר יעקב פולק זי"א על הגאון במהר"ר אברהם מינץ זי"א. והתארים הגדולים האלה נכתבו על ר"י פולק כבר בימי היו ומחכם איטליא בן ארצו ואיש בריתו של ר"א מינץ (איש ריבו של פולק) והיינו מר עזריאל דינא מסביבנישה בספק שדו מבי"ב חשון רפ"א נדר פסק ההרם של ר"י פולק (ע' סוף ספר דעת קדושים ע' 28).

10 טעות ביד פרידברג, שכתב בלוחות זכרון ע' 1 — 2 (רפוס פאדנורע), כי בחצי המאה השלישית כבר עמדה העיר קראקא ברום המדרגה ונקראה. כרכא דכולא ביה" ע"י הרב ר"י פולק, ובי הנ"מ אשר (אביו זקנו שכ מהר"ם מלובלין) מלא אחריו פה בתור ראש ישיבה (נמשך אחריו בטעות זו גם ריש ווינר במזכרת רבני איטליא ע' 72 בסוף דעת קדושים). הן בחצי המאה ההיא שמש ר"י פולק ברבנות עדיין בפראג וקים שם בשנת רנ"ב את המיאון של יעמיהו, ור"א אשר הג"ל, רב הקהלה הפולנית בקראקא בשנת רע"ט, נהג פה ישיבה כמוכונ בהיות בה עדיין ר"מ ר"י פולק שכתב באן בשנת רפ"א את פסק ההרם הג"ל ושניהם היו ראשי ישיבות בזמן אחד בקראקא וכבר אז נהלו שנים (ואולי גם שלשה) פה ישיבות כמו בימי הרמ"א ובעל שארית יוסף גדול, שהתישב בקראקא. הרביץ בה תורה מרבים נמ הוא, ויהי לו גם כ"ד קבוע מיוחד.

11 האלופים גדולי ישראל מקיץ קראקא מושבים ידעם ממנו וכו' עד שמוכרה לשאול איש כמוני רחוק מהם במעלה ובזמן, (שו"ת מהרש"ל סי' ביא).

12 "ואל יעלה על דעתכם שהקצבים והבודקים מקראקא המה הדיוטנים ועמי הארץ, שאין ביריהם רק מצות אנשים מלומדה ולא יותר זה אינו אדרבא גלוי הוא ומפורסם לכל מי שהיה בקראקא, שכל הקציבים ומנקרי הבשר הסרבינים חכמים יודעים ספר מלי מדימ במלחמתה של תורה" (סוף ש"ת הרא"ש דפוס וויניציאה ש"ס וכלילת יופי היא דף ד' ע"ב). כותב הדברים האלה הג"מ יעקב בי"מ ייופא שורוניה איש קאשטילאץ, ידע נאמנה את הקצבים והבודקים בקראקא בהיותו תלמיד הג"מ צבי הירש בעל שחיתות ובדיקות מהר"ק, שהיה פה שוחט ובידק (וגם חזן מוהל ותוקע) בימי הרמ"א ונפטר בי"ח חשון שנינו (ע' מחברתי בתולדות גדולי ישראל ע' 14 הערה 2). מהעת ההיא נודע לנו בקראקא עור חכם אחר, שוחט ובודק (וגם מוהל), והוא ר' יצחק ב"ר משה קראשניק, שמת פה בני ניסן שנינו (ע"ש 14 — 16 והערה 1).

13 הג"מ יונה ב"ר קמח בר פלוגתיה דה"מ שלום שכנא הג"ל, הוא למד תורה בודאי בישיבת ר"י פולק בקראקא וי"א בפראג. יען כי משכן כבודו היה בעיר האהה (העורבים ובני יונה ע' 80) וכן למרו פה ר' שלום שכנא מלובלין וגם מהר"ם מפדובה ולכן ירעהו (את הרים מפדובה) והחליפו אתו מכתבים כל נאוני פולין וכתב על בעל שארית יוסף סי' א' "אהובי", כי בלמדו בקראקא היה יוצא אכנס בכית אביו הג"מ מרדכי, שהיה מגדולי העיר והביר את בנו בעודו במטנתו הערות ותקנות ל"ס ע"ר הצדק הג"ל סי' פ"ד). ידידי הרב בעל שם הגדולים השלם כותב בטעות שם דף קכ"ז ע"ב, כי אך ר' פרץ היה הרב הראשון מאותם הידועים לנו וכי הוא היה רבו של הג"מ יעקב פולק ומביא זאת בשם ברכת המים ערך צפורה. ר' פרץ נודע לנו בשם רב רק משנת רע"ו (ע' מחברתי שב"י לחות ע' 3-4) ולא

שוטפות. בפרוש המלה הזאת נבוכו רבים ועד עתה לא נאמר עוד אף פשט אחד המתקבל על הלב. אני אדמה למצוא פתרון נכון למלה הזאת על פי משפט התחלפות האותיות. השרש מטף אולי הוא כמו טלף בחלוף מיה ללמד, שהגן ממוצא אחד. וטלף הוא עפ"י משפט חלוף מקום האותיות (כמו, כבש — כשב) כמו "טפל", שהוראותו קרובה אל המלה "לויה" כלומר עדי. ומה ההפתחה המלה תפילין, ג"כ בחלוף אותיות טפל — תפל, כי רחוק הוא לאמר שתפילין משם תפלה, כי התפילין מצוה לשאתם כל היום ולא רק בשעת התפלה. ואונקליס, המתרגם שוטפית תפילין, כיון כנראה לזה. ואולי מזה הוא גם, כרוחו שב וליים בראשיהם" (יחזקאל כ"ג ט"ו) טבולים — טפולים בחלוף אותיות. כי המצנפת בראשי בני קדם היא לעדי ולתפארת.

הוא ותמורתו.

א) הרבה מלות ארמיות ותלמודיות מסתעפות מגזע שפת-עבר, ודרך סגולת הלשון בדיני חליפין כהתהפך השרש בסדרו הוא מתנגד בהוראתו, כמו: אלם אמל, דבק בדק, הדף פדה, חסן נסח, חסר סרח, חנט טחן, חתם מתח, חלץ לחץ, חבר ברח, תרב רחב, עמד מעד, פעל עלף, פלם סלף, נפד פוד, מבי קציב, נפק קוק, נע ער (שונא), ספח פסח סחף, פשק (ותפשקי רגליך) שפק (שפקו כפים, חבור), ומזה: ספק (חבל כחבל) פסק ב"ד (חתוך, משפט חרוץ), וכן: שתל הלש (נובע ממקור "למש", ממנו "הרכלושה, מדומה", שע"י החרוד נמרט ונתלש ונמעט מעבית), לבוד (מזה: ולבט) כדול, צען נעץ (תקיעה והנחה כמקום, תחת עקירה והעתקה) וכדומה. על מדה זו אומר הכתוב: פאר תחת אפר.

ב) האותיות הסמוכות ז"ל"ו בסדר הא"ב מתחלפות אחת בחברתה ושכנתה, כמו: אל בל, דאב דאג, לעב לעג, גווי גוחי, לא-בי לא-כך, לקץ הימין הימים, מאפע מאפס, וישסף וישסע, חקקי חקרי לב, ומחקה ומחצה, תרצדון תרקדון, פשר פתר, וכאלה הרבה מאד; ובלשון המשנה: לקט לקח, משוחין מתוחין (עירוכין ספ"ד), תמד שמד (טויפע), שובך שובל, חותל חותם (עוקצין), פקל (מעשרות) מלשה"כ: פצל, ועוד ועוד. ועפ"י פרשתי במה מקראות סתומים, למשל: על שדים סופדים, היינו: סופנים, מלשון חכמים: סופג ארכעים (מבות), והוא, בחלוף גיב"ק, לשון תורה: וספקו כף אל כף; ויגו שלויס, ויגח; (במק"א הארכת). ועל מדה זו השנית כתוב לאמר: למשפט והנה משפט!

ג) יש אות נדרש לפניו ולאחריו, למלאות החסרון, כמו: כלילה היא (ההיא), נרדם ורכב וסוס (נרדמו) עזי וזמרת (תרגום: ותושבחת) יה (וזמרת), וכמותה הרבה, וזש"כ: ויקדא לה (בלא מסיקה"א) נובח (להן) מ"יח.

בשורה אחרונה.

מישיבת מועצת הקהלה בקראקא. בשנה שעברה נוסדה בקראקא הכרת בתי-ספר ליהודים, ליסד כ"ס מיוחדים ליהודים, אשר בהם ילמדו התלמידים גם למודים עבריים וגם למודים כלליים. מפעלי החברה הנכבדה הזאת התעכבו, כי מועצת החנוך כלבוכ דחתה זה פעמים אחדות את בקשתה, כי יראה, פן יהיו ב"ס כאלה עכוב להתכללות היהודים. בסוף השכיילה מועצת החנוך, לפנות כשאלה אל הנהגת הקהלה בקראקא, כי אמרה: בלי ספק גם היא כירי יהודים מתכללים, כרעותה כלבוכ ואם לא הסכים הקהלה ליסד כ"ס עבריים, הרי יש לה מענה, לדחות קדם לכן, ואולם אנו יודעים רב בקראקא עור משנת רס"ז והיא ר' ישראל ז"ק (ע"י תלחתיו שבחתי בהמצפה שנה א' גליונות 19-20), כל אלה הרבנים והינו ר' ישראל ז"ק משנת רס"ו ור' פרץ משנת רע"ו ור' אשר משנת רע"ט הם מאותם הידועים לנו בתור רבני קראקא ע"פ אותות ומופתים חותכים, אבל בפי הנראה (וההשערה ברובה היא מאר לאמתי שמש ר"י פולק פה ברכנות וישיבה כבר בימי ר"י ז"ק ועוד בתהלת המהצה השניה לימי המאה השלישית והיינו לערך שנת רנ"ה.

לגמדי את בקשת החברה. אפס, טעו האדונים. כראש קהלת קראקא עומדים יהודים נאמנים. בישיבה האחרונה גמרה מועצת הקהלה ברוב דעות, להסכים ליסוד ב"ס עבריים בקראקא. אמנם גם פה נכו מתכללים קיצונים וחסידים קיצונים (ההולכים פה ככל השאלות היהודיות שלובי יד עם המתכללים והסוציאליים) להפר את הדבר בקנאה גדולה. אך נשיא הקהלה, ד"ר מילעם ושני משניו ד"ר ד. לאנדא ומר א. טרגליות, הוכיחו בדברים נכוחים את נחיצות הדבר וברוב דעות החלם להסכים. נשיא הקהלה הגיד, כי יתמוך גם בחפץ הרה"ג ד"ר יונג מכרוד, הרוצה ליסד נמנויים עברי בקראקא. — מה בין בני לכן חמי!...

ממרומי הרי ציון הננו מביעים כרכתנו לידידנו חו"צ ה"ד אברהם עפשטיין ברפאמטיין לבלילת בתו תחי' חכרי הח' "פרי עץ הדר" ביפו ת"ו. ממעמקי לבבי אביע כזה כרכת מז"מ למר למר וואלף ראבער מאשפיצין לארוסיו עם אחותי געלע תחי'. אברהם קליין סוכא ברנשי אהבה וידידות אנו מכרבים בכרכת מז"מ את ידידנו ור נו את מר זאב גאלדשמיין לחתונתו ביום ג' שבוע זה. צבי ארי' פיינשטיין. צבי הירש אשכנז. חיים צבי פריש. הנני מברך את מר יעקב צבי קודלער מאביעשין לנשואיו עם מרת בילא מאלאובר מפשעמישל. לאמעד געוועלב.

הנני מברך את הנשואים הנחמדים מר וידיע שוימאנן ימרת רבקה יאקאב כבהורדשאני עם אבותיהם היקרים במז"מ מעמק לבבי ונפשי. איצי שפאדער. מקורות ובתי אביע כרכתי לרעי מר צבי איגעל ממאשציק לנשואיו עב"ג מרת עטיל פרענקל מרישא משה אלטמאן. מאשציק.

הנני מברך את ידידי ר' מענדיל נאגלער במיקוליטשין ואת רעיתו הטובה ואת הנשואים, הנחמדים, בתם העדינה מ' הינדא ומר אברהם אבוש במז"מ מקרב לבי ונפשי. איצי שפאדער. ברנשי אהבה אני מביע כרכת מז"מ למר אברהם חיים בן הג' מ"ה ישראל כרומער לחתונתו עם מרת שרה גאלדשלאנו מרהמיין. דוב ביטערמאן — סקאלא.

אביע כרכת מז"מ ממקור לבי לדודי מ"ה מענדיל נאגלער ממיקוליטשין לחתו' בתו עם מר אברהם ב"ר בנימין אביש. שלמה ווילנער — נאדווארנא. בכרכת מז"מ הנני מברך את רעי כר לייב שובפעלד לארוסיו עם מרת זיסל ליבליך וואלף, וועקסלער — רישא.

את ידידי ורעי מר לייב שובפעלד מרישא הנני מברך בכרכת מז"מ לארוסיו עם מרת זיסל בת הגביר מ"ה הירש ליבליך מקראקא. אליעזר וואכטיל — רישא.

מעומק לבי הנני מברך את רעי מר לייביש קליענער נכד הרב מפה ז"ל לארוסיו עם מרת רייזל ווילנער מדאלינא. אלקנה מינצער — גרודק.

הנני מברך את מר ליבוש שובפלד להארסו את מרת זיסל ליבניך מקראקא. מענדיל קארפן — רישא ברנשי אהבה וכבוד תבענה שפתו כרכת מז"מ לרעי מר חיים שאול שפרינגער להארסו את בת הגביר ר' ישעי צוקקער מקראקא. אברהם פלאחר — כאכניא.

דברי חכמים וחידותם

מאת מ"ח.

משלי חז"ל כדרך שיר נחמד ונעים ב' חלקים. מחידים 4 כתרם, למוראי "המצפה" הנחה שלישי. חובה על חיבבי ש"ע לתמוך בידי הסופר הישיש הסובל מחסור.

האודסה:

M. Weissmann II., Zwergg. 5 Wien.

Für Nachmittag oder Abendstunden bei mässiger Vergütung, sucht geeignete Beschäftigung, in Krakau u. Podgórze tüchtiger Buchhalter u. überaus guter deutsch-polnischer Correspondent. Baldgefl. mündliche oder schriftliche Anträge an die Redaction dieses Blattes unter Chiffre »Tichtig« erbeten.

בקרת.

המחבר הרוצה שנביא כ"המצפה" בקרת על ספרו יואיל לשלוח לנו גם אקסמפלר בשביל המבקר

דיא פיינסטע אללער מארקעז
אזס
"צערעס"
שפייזע-
פעטט!

(אויס קאקאסיסעס).
דאס בעסטע צום
באקען. בראטען אונד קאכען
Nährmittelwerke „Ceres“, Aussig.

די ערצייגונג אונטערליעגט דער כעמישען קאנטראללע דער פאם
ראדען ק. ק. מיניסטער דעם אינגערן גענעהמיגטען אונטערזוכונגסאנשטאלט
פיר נאדרינגס-אונד גענוסמיטטעל WIEN, IX. Spitalgasse 31
די קויפער פאן צערעסשפייזעפעטט זינד בערעכטיגט, די ווארע אין אָריגינאל-פאקונג
אין דער אנשטאלט קאָסכענפריי אונטערזוכען צו לאססען.

GELD DARLEHEN

zu 5—6%, für kreditfähige Personen
jeden Standes gegen Schuldschein, auch
in kleinen Raten rückzahlbar, Hypo-
thekendarlhen zu 4% effektiert das
Eskompte-Bureau:

D. S. Scheffer, Budapest

VII., Baross-tér 13. sz.

Retourmarke erbeten.

איין בוכהאלטונגספאסטען

ווירד געזוכט פאן איינעם יונגען מאנן
דער איין דיפלאם אויף בוכהאלטונג
בעזיצט אונד אונד אין דער קאררעס-
פאנדענץ טעכטיג איז.

L. Gottfried Kossow.

Neu! Neu!

Grösste Erfindung der Neuzeit!

Weissglühlicht-Erzeuger

„Columbia“

erzeugt helleres Licht u. erspart
40% Petroleum.

Preise: 50 Stück 2 K 50 h

100 » 4 » — »

Muster 1 K franco!

Zu haben! bei

Kohas Schorr sen. & Co.

Dawidestie, P. Stawczan Bukowina.

חנם

נשלח לכל דורש את החוכרת

„גלעד“

הכולל מכתבים ותעודות ע"ד האתרונים
הכשרים כארץ ישראל מאת אנודת פרי
עץ הדר במושבות יהודא, האדרסה:

Gesellschaft PRI EZ HODOR

Jaffa Palestina.

עס ווערען אנגענומען אבאנענטען אויף דאס יאהר 1906 אויף די פאליטישע-
ליטערארישע צייטונג

„דער וועג“

ערשיינט טעגליך אין ווארשא.

דער וועג איז די איינציגע יודישע צייטונג. וואס שענקט איהר שטרענגסטע אויפ-
מערקזאמקייט פאר אלע פראגען, וואס קומען פאר צווישען דעם יודישען פאלק אין דער
גאנצער וועלט. האבען אין הויז די צייטיג „דער וועג“, הייסט האבען אלע טאג גרוסען
פון אלע ברודער, וואס זענען צוועט און צעשפרייט.

דער וועג נעמענדיג אין אכט רי גרויסע יודישע בעפעלקערונג אין גאליציען שענקט
זעהר אפט פלאץ פאר ארטיקלען וועלכע בעליבטען די פערפלאנטערטע לאגע פון די גאלי-
ציאנער יודען און וועקט זיי צו א זעלבסטשטענדיגען נאציאנאלען לעבען.

דער וועג מיט זיין וואונש די יודישע ליטעראטור רייכער צו מאכען, געווינט די
סימפאטיע און די שאפונגען פון די גרעסטע יודישע שריפטשטעלער וועלכע מיר רעכענען אויס:
י. ל. פריץ, ה. ד. נאמבערג, שלום אש, אברהם רייזען, מ. י. בערדיטשעווסקי, שלום
עליכם, מ. ספעקטאר.

ערשיינענדיג אין ווארשא, האט דער וועג די מעגליכקייט אנצוקומען אין פיעלע
שטערט פון גאליציען אויף דעם צווייטען טאג, אזוי, אז אין די רוסטישע נייעס איז קיין
אנדער צייטונג ניט אין שטאנד צו קאנקורירען מיט איהם.

פרייו אין אויסראנד:

צו שיקען יעדען טאג:	צו שיקען 2 מאל אין וואך:
אויף א יאהר . . . 12 רובל	אויף א יאהר . . . 10 רובל
א האלב יאהר 6	א האלב יאהר 5
א פיערטעל יאהר 3	א פיערטעל יאהר 2.50
איין חודש 1	איין חודש 90 קאפ.

Administracya »DER WEG« Warszawa, ul. Pańska 20.

אהנע האנהורעני.

מאכע היעמיט כעקאנט, דאס איך מיר איינע

נייע כשרה זעלכוואארען-פאבריה

אייננעריכטעט האבע, מיטטעלסט ראמפפבעטריע, מיט דער נייעסט
סאדערנסטען מאשינען, ערציינע וואונדער-שעהנע פרימא סאלאמי,
וועראנעזער, ברוסט, שינקען עט קרענווירסטעל אז"ו, פערזעהן
מיט הכשר של הביד"צ דפה ומכמה גאוני זמננו, מיט שטוינענד
ביליגען פרייווען. אויף וואונש ווערען בייא דער ערסטען
בעשטעלונג אויך הכשר בייגעפאקט.

Hirsch Steiner, ul. Jagiellońska 7, Przemysł.

מודעה.

אהכבד להודיע כי הרחיים של מים שלי הנוסדה מחרש הוכשרו על שחנת
קמחא - דפסחא כפי ההבשר דלמשה, החמים כמו בן הקמחים נעשו יפות
וטובים להפיק רצון הקונים, ומוכן הנני לשרת באמונה את הבאים אהי בכרית
המסחר. — מוסטער עט פרייובלאטטער שולח אני חנם לכל דורש.

משה האבער.

Erste galizische Turbinen-Walzen-Kunstmühle „MARYA“
Moses Haber, Strusów.

הכשה.

נתבקשתי מאת הגביר הנכבד והנעלה נודע לתהלה היר משה האבער נ"י, לבא לעיר
סטריסוב לשום עיני עלי הרחיים של מים — „קונסטמיהלע“ — אשר הוקמה מחדש ביום
להכשירם לחג המצות. נרציתי לו ופלסתי נתיב לשם. אנכי בצירוף ש"ב ה"ג מרא דאתרא
ה"ד אברהם נ"י האב"ד שם, שמנו עינינו על כל דבר ודבר בנוגע לבשרות, ובל אשר שאלנו
לא מנע הגביר המרומם הר"מ נ"י הגיל לעשות. — והנה הרחיים עצמה נבנתה עתה מחדש
ממסד ער השפחות, פנים חדשות באו לבאן, לא נשאר איפוא בי אם לשום עין על יתר הרברים
שיהיו בבשרות עצהיו"ט ופקחנו עינינו על כל דבר ודבר והפקדנו שומרים ומשגיחים שיהי'
הכל עצהיו"ט האפשרי. החומים הנה הנם נבדקים בטרם יטחנו על יד הרב המאה"ג בני
ה"ר אברהם האב"ד בשם. בכני יאכלו ענוים וישבעו מקמחות דרחיים הנ"ל בחג המצות וישבעו
אף המהדרין אל יהי' לבם נקפם בי נעשה הכל עצהיו"ט בנוגע לבשרות.

סטריסוב, יום א' ר"ח מרחשון תרס"ו.

הק' משה באב"ד חופהיק מרעמבאוולא.

הק' אברהם באבד חופה"ק סטריסוב

מלון אשכנזי-עברי.

טכיל את כל אוצר המלים האשכנזי ותרנגום כל מלה בעברית. המלים
העבריות לקוחות מכל ספרותנו העתיקה והחדשה. המחבר השתמש בכל
החדושים שהתחדשו בשפתנו בעת האחרונה ומה שרבר עוד השלים ע"פ
לשון אשור, סוריה וערב. נערך על ידי הד"ר מ. מארגעל.

יצאה לאור החוברת האחרונה.

מחיר כל המלון 20 כתר, מכוך 23 כתר.

L. KLEIN, Buchhandlung, Požega (Slavonien).

נייא ערעפפעטע!

כשר שמרענג ארטהאראקס כשר

רעסטוראנט

מיט נארטען

דעם

JACOB PINKAS

Wien,

II., Lilienbrunnngasse Nr. 9.

Ecke Hammer-Purgstallgasse.

פארציגליכע קיכע

גוטע בעדיענונג! ציווילע פרייווע!

רעפערענצען איבער כשרות ערטיילט
זר. עהרוו. הערר ס. פירסט, ראבבינער
דער שיטשוהל.

PATENT-ANWALT
Dr. FRITZ FUCHS
diplomierter Chemiker
(beeidet)
Technisches Bureau
INGENIEUR A. HAMBURGER
Wien VII. Siebensterngasse 1.

אל השוחטים ואל הסוחרים

השוחטים הרוצים למכור את סחורתם:
נוצות של עופות מכל המינים, שחורים
לבנים, צ"ש, צ"ל, ק"ה, וכו' יפנו אלי
והנני מוכן לקנות אצלם בכל עת במקח
טוב, או לקבל על קומיסיאן. כן יוכלו
כל הסוחרים להשיג ע"י כל מיני סחורות
הכאים מארץ רוסיא: גרויפען, הירוש,
קלייטשע, ראס-האר וכו'.
בתוכת:

Josef Lupolianski
Brody (Galizien)

אגודת "פרי עץ הדר" במושבות יהודה באה"כ

(שבה התאחדו כל בעלי הגנים העברים של האתרונים הכשרים).

הננו פונים בזה אל אחינו ב"י בכל מקומות מושבותיהם, להזכירם ולעוררם, שישומו את לבם לדעת, כי האתרונים בשרים כלי שום שמץ חשש הרכבה (וזה כבר ידוע לכל, שאחרוג מורכב אין שמו אחרוג ואסור לברך עליו בחג) ימצאון רק אצל אגודתנו! כי אחרוני נגנו עומדים תמיד — מנמיעתם עד לקיטתם ועד המכרם בשוק — תחת השגחת הרבנים הגאונים בידה"צ שבירושלם וביפו, בפי התעודות, שהננו נוהגים בזה לעיני הקוראים:

א) בשם ה' שלום רב להרב המ' וכו' ר' יצחק רבינוביטש ושרשת חבריו שליט"א.

על שאלה מעכה"ר ברבר האתרונים נוכל להשיב רק, כי גני אחרוני מושבות אחב"י בארה"ק ידועים לנו מעדות המנוח הגאון הצדיק ר' נפתלי הערץ הלוי זצ"ל, שהי' האב"ד ביפו והמושבות, שעד בה לא הי' בהם חשש הרכבה ובאם תהי' עליהם גם להבא השגחת הגאון הצדיק הר"ר אברהם יצחק הבהן קוק, יבדל לחיים, שהוא כעת האב"ד ביפו ובהמושבות ת"ו, והפרשת ה"מ יהא אם ת"י היר"א בו' ר' יודל מאנש נ"י כמקדם או ת"י איש נאמן אחר, שיעמיד ע"ו הגאון הצדיק הר"א, כהן שליט"א הנו', אין כמוהם לדון קדימה מצד כשרותם, מצד "שלכם", מצד שמירת דיני ערלה ות"מ, מצד חזק ישוב ארה"ק ומצד החזקת ידי אחינו המשקים בזעת אפם את ארצנו הק'. — הבעה"ח בד"צ דקהלות אשכנזים י"ט סיון תרס"ה בתובכי עה"ק ירושלם ת"ו.

נאם חיים יעקב שפירא
נאם שאול ארזי
נאם ארי' ריב בהרא"ד ז"ל

ב) הנני בזה להודיע לאחב"י, ראי ד' וחושבי שמו, המהדרים במצות, ודבקים באהבת ארצנו הקדושה, ת"ו, כי האתרונים של הגנות, אשר לאחינו האבדים בראשון לציון, הלא המה הר"ר נפתלי הלל, ור' יצחק זאב מאפאראיוסקי ר' בנימין פיין, ד' אהרן מרדכי פרימאן, ור' יהודה אידל צלאליכין, הנם עומדים תחת השגחתו, והם בדוקים יפה מחשש הרכבה, ומנוקים מתערובות ערלה, ומשגיח ת"ח ויר"א מירושלים עה"ק ת"ו עומד להשגיח על הפרשת ה"מ"ע כדון תורה, ותחת ידו יהיו מסורים בע"ה כתבי הכשר שלי אלו, חתומים בחותמי ע"כ כל הניכח לקיים מצות פרי עץ הדר מהגנות הללו, הוא בטוח בע"ה שהוא מקיים מצוה כמאמרת, מפרי אה"ק בתכלית הכשרות. בעה"ח יום א' ד' תמוז, בחובות אשר ביהודה ת"ו.

אברהם יצחק הכהן קוק.

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעיה"ק יפו והמושבות תיכב"א.

ולמען לא יהיה מקום למעות הננו מכריזים ומודיעים לאחינו גלוי ומפרש, כי כל האתרונים הנמכרים ע"י סוחריו אחרוני ארץ ישראל הנם כולם מורכבים, והמקום האחד והמיוחד, שבו משיגים אחרוג בשר מפרדסי אחינו שבארץ ישראל הוא אך ורק אצל אגודתנו, בפי התעודות המעידות עליהם. ותעודות באלה אין בידי שום סוחריו אחרונים.

ומלבד צד "הכשרות" של אחרוני אגודתנו שבוה, הנם היחידים והמיוחדים מכל שאר אחרוני ארצנו ואחרוני חו"ל, כי הנם גם יפים ומהודרים למדי ונמכרים באותו המחיר של האתרונים המורכבים. בעת ממכר האתרונים נודיע בעתונים את שמות האגודות והחברות והסוחרים, שיקנו מאתנו אחרונים, למען ידעו אחינו להזהר מהסוחרים הרמאים ובטוחים אנו באחינו שומרי מצוה וחובבי פרי הארץ וישובה, כי ישימו לב למודעתנו, למען לא ישלשו באחרונים מורכבים ולמען הביא ישע וברכה לאחינו עובדי אדמת הקודש ולהרחבת ישוב ארצנו משאת נפש כל איש ישראל. אגודתנו פתחה מעתה בית משרה (בירוא) ביפו, ולהשיב דבר ככל השואל בענין האתרונים.

ברגשות כבוד ויקר וברכת ציון

חברי האגודה.

האדרסה:

Gesellschaft „Pri Ez Hador“ Jaffa, Palästina.

למגרות: Feyn. Jaffa.

גימנוזים עברי.

כית הספר אשר לנו פה הקים לו משרה נכבדה, לחבר הנוך גמור ככל מיני הלמוד של הגימנוזים עם ידיעה עמוקה בתורה נ"ד, דרוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחונכו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מגליציא ומרוסיא, שאינם פקאים בשפת אשכנז. מוכרחים להכנס פה למחלקת ההכנה לחדשים אחרים, להכונן לגימנוזים שלנו. מחיר הקמור, המעון והמזונות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner
Ung. Brod. (Mähren).

הישיבה הראשונה בגליציא

בעיר ברארשין הנקובה בשמה

"תורת חיים"

שנוסדה ברשיון הממשלה יר"ה בשנת התרס"ה תחת השגחת הרב הגאון הגדול ראש המתיבתא ואב"ד הנ"ל

מ' פינחס הר"י איש הורוויץ שליט"א מהנהלת רק ע"פ פקודת הגאון ראש הישיבה הנ"ל, והאדריסה לבל עניני הישיבה הערך רק אל הנשיא

ARON GELLER

Boherodczany (Galizien).

עכט רוססישעס מאשינענעהל

וואועלין (טאוואטשעטעט) צילינדערעהל

צו ביליגען פרייען בייא

K. Hausmann, Lemberg
Sonnengasse Nr. 15.

פרייקוראנט אויף פערלאנגען גראטים אונד פראנקא.

פיר ברוכליידענדע

דאדיקאלע היילע אהנע אָפּעראַציאָן. פערלאנגען זיא גראטים אונד פראנקא דיא נייא ערשייענען בראָשייערע פאן מ. פרייליך, ספעציאליסט פיר ברוכ-ליידענדע אינד ערפינדער דער ק. ק. פאט. באנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצקא-גאססע 35.

אשכול הנופר.

הוא פירוש נפלא על מגילת אסתר מהגאון הק' ר' אברהם סבע ז"ע מגולי ספרד בעל "צדור המור" ע"ה. יצא לאור בהסכמת גאוני זמננו ע"י הח"מ בפעם הראשונה מתוך כ"ו, שנכתב בשנת רפ"ד. להספר נספחו תולדות המחבר וחכמי דורו. ביד המו"ל יש כ"י עתיקים סאת המחבר ז"ל על מגילת דת וס', "צדור החיים" על מס' אבות. הספר חשוב בעיני גאוני וחכמי דורנו. לכן ראוי לכל חובבי התורה להתחזק בידו המו"ל, כדי להוציא לאור גם יתר כתבי ידו של המחבר הגדול ז"ל. המחבר מביא שחבר על כל חמש המגילות, וגם ס', "צדור חכסף" בתלכה. אולי יש ת"י אחר תקוראים כ"י כזה, בוכן אני לקנותו או להדפיסו בשותפות. קנו נא את הספר הג'ל מידי המו"ל.

Leiser Rosenfeld bei Nathan Neugold
Boryslaw.

Du

wirst für die Hautpflege, speziell um Sommersprossen zu vertreiben und eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen, nie eine bessere u wirksamere medizinische Seife fünden, als die allbewährte

Bergmann's Lilienmilchseife
(Marke: 2 Bergmänner)
von
Bergmann & Co., Tetschen a/E.
Vorrätig à Stück 80 Heller
in den meisten Apotheken, Drogerien Parfumerien und Friseurgeschäften.

שריוואוויץ

על חג הפסח מלאנצקא

הרוצה להיות זריז ונשכר יפנה אלי בעוד מועד בדבר קנית **שריוואוויץ**. המשקה הזה נודע למדי (הפבריקה נוסדה זה חמשים שנה ע"י הרב הצדיק ר' שמעון יואב ז"ל) בטעם יבירוחו המשבח בפי כל ועל כלם בזהירות יתרה בעניני כשרות בשעת הכנות.

לחועלת הקונים לאחדים הכינותי כלים קטנים מכילים 4 1/2 ליטר. המחיר עם הכלים 5 fl. הרוצים בזה ישלחו הסך הנ"ל או מעות קדימה המותר ישלחו ע"י נאכנאמטע. — יש אתי הכשרים מכמה רבנים גדולי זמננו ובתוכם מהרב הצדיק מאסנרעץ. אדרעססע שלי:

SALOMON GROSSBARD.
Łacko b. Altsandec.

Wichtig für Jeden.

Welbekannter **Kaffee und Thee**
Triester
Import- und Exporthaus, koncessioniert von der hohen k. k. Statthalerei in Triest, liefert allerfeinste Ware zum Preise ohne Konkurrenz.
Dankebriefe von überall.

Kaffee ungebrannt.

Ceylon allerhochfeinst	pr. 1 kg	K 3-08
Ceylon extrafein	"	" 2-98
Goldjava Spezialität	"	" 2-84
Cuba extrafein	"	" 2-84
Portorico extrafein	"	" 2-78
Portorico feinst	"	" 2-62
Portorico Perl allerfeinst	"	" 2-92
Ceylon Perl besonders fein	"	" 3-08
Cuba Perl besonders fein	"	" 3-02
St. Domingo hochfein	"	" 2-64
Java feinst	"	" 2-54
Santos extrafein	"	" 2-44
Mocca echt arab. allerhochf.	"	" 3-12
Echter Smyrna Feigenkaffee, besonders gut	"	" 0-92
in Pakete á 1/4, 1/2, 1 u. 5 kg.		

Kaffee gebrannt.

Cuba hochprima	"	" 3-12
St. Domingo hochfein	"	" 3-06
Perl hochfein	"	" 3-28
Ceylon besonders fein	"	" 3-44
Triester Mischung Spez.	"	" 3-28

Tea, chinesisches.

Souchong extrafein	"	" 6-44
Karawaien allerfeinst	"	" 7-46
Peccoblüten extrafein	"	" 8-70
Peccoblüten feinst	"	" 7-60
Spezialität Mischung	"	" 7-74
Mandarintee allerfeinst	"	" 7-14
Pecco, Congo allerfeinst	"	" 6-78
Bruchtee allerfeinst	"	" 5-85
Bruchtee feinst	"	" 5-40

Versendet in 5 kg-Postpaketen Nettogewicht, zollfrei franko gegen Nachnahme

Albert Guttman, Triest
Postfach Nr. 304. — Exportlager von Kaffee, Tee Reis, Süßfrüchten und Tafelölen
Via Torre Blanca 23.
Preiskourante gratis und franko.

מהעע

פאן קראנען 3 ביו 10 פער ק"ג ביי

L. APPERMANN, BRODY

פיר צופריעדענהייט גראנאטירט.

Wyd.: { **Naftali Hof.**
          { **S. M. Lazer.**

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzcu

ERSTES SPECIAL-HAUS
von Echten **Grammophone-Phonographe**
Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgasse 71/II

עמפֿעלט עכטע קאָנצערט גראַמאָפֿאָנע. עכט נור מיט מאַרקע „שרייב ענדער ענגעל“.

רועיגע אויסוואַהל פֿאַן יודישען אונד העבראַישען פֿלאַטען. — עכטער קאָנצערט-גראַמאָפֿאָנע מיט מאַרקע „שרייב ענדער ענגעל“ זאַמט 10 פֿלאַט-טען נור 3 פֿלאַרין. נייעמאָד זאַל דיעזע בעסטע געלעגענהייט פֿערזיימען.

פֿרייקוראַנטע עט הויפּטפֿערזייניססע אויף פֿערלאַנג-גען גראַטים אונד פֿראַנקא.

